Free MIND PUBLISHING

สุขใจในลานธรรม

เรียบเรียงโดย

พระไพศาล วิสาโล

เกร็ดชีวิตของพระดี พระแท้
เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต
(คัดสรรจากหนังสือ "ลำธารริมลานธรรม")

สุขใจในลานธรรม
พระไพศาล วิสาโล

สุขใจในลานธรรม

สุขใจในลานธรรม

พระไพศาล วิสาโล

พิมพ์ครั้งที่ ๑
ราคา ๑๐๐ บาท
ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๔๐๓-๐๘๓-๑

บรรณาธิการที่ปรึกษา กฤษฎาพร ชุมสาย ณ อยุธยา
บรรณาธิการบริหาร สานุพันธ์ ชุมสาย ณ อยุธยา
บรรณาธิการ อิศวเรศ ตโมนุท
พิสูจน์อักษร กวินนา จันทร์ดิษฐ
รูปเล่ม ศศรัณย์ พิพัฒน์นรพงศ์
ออกแบบปก/ภาพประกอบ ลักขณา โกราษฎร์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
ไพศาล วิสาโล.
สุขใจในลานธรรม.-- กรุงเทพฯ : ฟรีมายด์ พับลิชชิ่ง, 2563.
96 หน้า.

1. ธรรมะกับชีวิตประจำวัน. I. ลักขณา โกราษฎร์, ผู้วาดภาพประกอบ. II. ชื่อเรื่อง.

294.3144

จัดทำโดย
บริษัท ฟรีมายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด
๒๗/๓๓ ซอยศรีบำเพ็ญ ถนนพระราม ๔ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๖-๒๔๑๔ โทรสาร ๐-๒๒๘๖-๒๔๑๗
www.freemindbook.com freemindbook **LINE@** : @freemindbook

พิมพ์ที่
บริษัท กรีน ไลฟ์ พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด โทรศัพท์ ๐-๒๘๙๒-๑๙๔๐-๒ www.greenlifeprinting.com

จากใจสำนักพิมพ์

ตามธรรมดาของมนุษย์โลก เมื่อมีสิ่งไม่ดีมากระทบตา หู จมูก ลิ้น และกาย ย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะก่อเกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่ดี และเมื่อใดที่เราปล่อยให้อารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นมาครองใจ เรามักจะตอบโต้ออกไปทางวาจา และการกระทำทันที แล้วความขุ่นมัวนั้นก็เกาะกินอยู่ภายในใจเรา

ตรงกันข้ามกับวิถีของผู้เป็นบัณฑิตที่หันมาดูใจของตนก่อนที่จะส่งจิตออกข้างนอก ทำให้ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ เมื่อนั้น... ศีล สมาธิ และปัญญาได้ก่อกำเนิดขึ้น ผลนำมาซึ่งความตื่นรู้และความสงบในจิตใจ... กาย วาจา ใจ จึงเป็นปกติ นอกจากนี้บัณฑิตยังรู้จักหาประโยชน์จากสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน แม้แต่เหตุที่ไม่พึงประสงค์ ก็ยังสามารถพลิกวิกฤตนั้นให้กลายเป็นอาจารย์สอนใจตนได้

เช่นเดียวกันกับการดำเนินชีวิตอันเรียบง่ายที่นำมาซึ่งความสุขใจของพระมหาเถระผู้ทรงคุณที่ปรากฏใน **"สุขใจในลานธรรม"** เล่มนี้ ที่ได้รับการคัดสรร ๓๐ เรื่องราวและเกร็ดชีวิตของพระดี พระแท้ จากหนังสือ ***"ลำธารริมลานธรรม"*** (เรียบเรียงโดย **พระไพศาล วิสาโล**) เป็นหนังสือขนาดกะทัดรัด พร้อมภาพประกอบ ๔ สี งดงาม เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้กับชีวิต

สำนักพิมพ์ฟรีมายด์กราบขอบพระคุณและกราบอนุโมทนาแด่พระไพศาล วิสาโล ที่กรุณามอบความไว้วางใจให้พวกเราได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณคณะทำงาน บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ที่ได้ร่วมส่งต่อแรงบันดาลใจจากหนังสือเล่มนี้สู่พี่น้องชาวไทย ด้วยการสนับสนุน ส่งเสริม และเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ พร้อมจัดจำหน่ายผ่านร้านสะดวกซื้อเซเว่น-อีเลฟเว่น ทั่วประเทศ เพื่อให้ถึงมือคนไทยได้อย่างถ้วนทั่ว

"สุขใจในลานธรรม" พร้อมเป็นสะพานเชื่อมต่อ "ธรรมะที่มีชีวิต" สู่ผู้อ่านทุกท่าน เพื่อความโปร่งเบาและสุขใจ... เสมือนอยู่ท่ามกลางลานแห่งธรรมจริงๆ

สำนักพิมพ์ฟรีมายด์

คำปรารภ พ.ศ. ๒๕๖๓

สุขใจในลานธรรม เป็นเรื่องราวและเกร็ดชีวิตของพระสุปฏิปันโน ซึ่งให้แรงบันดาลใจในทางธรรมและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี เป็นตัวอย่างที่ชี้ว่าธรรมะมิได้มีอยู่ในหนังสือหรือคัมภีร์เท่านั้น หากยังมีอยู่ในชีวิตของผู้คน ดังนั้นนอกจากการสื่อด้วยถ้อยคำและตัวอักษรแล้ว ธรรมะยังสามารถสื่อผ่านวิถีชีวิตและการกระทำของบุคคลได้ด้วย การสื่อด้วยวิธีการอย่างหลังนั้น ไม่เพียงทำให้ธรรมะกลายเป็นสิ่งมีชีวิตชีวาที่แลเห็นได้และสัมผัสได้ง่ายเท่านั้น ยังสามารถเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

จริยาวัตร คำสอน มุมมอง และท่าทีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ของพระมหาเถระผู้ทรงคุณเหล่านี้ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมี (หรือยังมี) ชีวิตและเลือดเนื้อเช่นเดียวกับเรา ล้วนเป็นรูปปรากฏแห่งธรรมของพระบรมศาสดา ที่เราทั้งหลายสามารถประจักษ์ได้ด้วยตาหรือรับรู้ได้ด้วยใจอย่างแจ่มชัด มิใช่เป็นแค่ตัวอักษรที่จารึกในพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น เรื่องราวของท่านเหล่านี้มีพลังอย่างมากในการกระตุ้นความใฝ่ดีในใจเราให้ตื่นตัวและอยากที่จะเจริญรอยตามท่าน จนสามารถเอาชนะกิเลสภายในและอุปสรรคทั้งปวงได้

ข้าพเจ้าเชื่อว่าใครที่ได้รับรู้เรื่องราวของพระดีพระแท้เหล่านี้ย่อมได้รับประโยชน์อย่างมากในการดำเนินชีวิต จึงได้นำเรื่องราวของท่านมาถ่ายทอดเป็นตัวอักษรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ และทยอยเขียนมาอย่างต่อเนื่องจนครบ ๑๐๐ ตอน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๙ ภายหลังได้มีการตีพิมพ์รวมเล่ม และมีการตีพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้ง โดยใช้ชื่อว่า *ลำธารริมลานธรรม*

บัดนี้สำนักพิมพ์ฟรีมายด์มีความประสงค์ที่จะนำบางตอนในหนังสือดังกล่าวมาตีพิมพ์ในรูปเล่มที่ย่อมเยา เพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้อ่านในวงกว้าง ข้าพเจ้ายินดีอนุญาต และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยให้ผู้อ่านเกิดความตั้งมั่นในธรรม มีฉันทะในความดี สงบเย็นเป็นสุข มีปัญญาเป็นเครื่องส่องสว่างนำทางชีวิต สู่อิสรภาพจากความทุกข์ได้ในที่สุด

พระไพศาล วิสาโล

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

จากใจ BOOK Smile

เมื่อพูดถึง "ธรรมะ" หลายๆ คนมักจะส่ายหน้าหนี ด้วยความเข้าใจที่ว่าธรรมะเป็นเรื่องยาก เป็นเรื่องไกลตัว หลายๆ คนผูกความเข้าใจเรื่องธรรมะกับพระสงฆ์องค์เจ้า เมื่อตัวเองเป็นแค่ปุถุชนคนธรรมดา จึงคิดว่าธรรมะไม่ข้องเกี่ยวกับตน

ความจริงแล้วธรรมะข้องเกี่ยวกับทุกคน ทุกสรรพชีวิต - ในทุกช่วงเวลาของชีวิตตั้งแต่ลมหายใจแรก จนสิ้นลมหายใจ ในทุกวันตั้งแต่ลืมตาตื่นในยามเช้าจนหลับตานอนเมื่อหมดวัน ธรรมะจึงไม่ใช่เพียงข้อบัญญัติที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่คือธรรมชาติ คือทุกสิ่งรอบตัว และในตัวในใจเรา

แปลกแต่จริงที่คนส่วนหนึ่งจะเข้าหาธรรมะก็ต่อเมื่อมีทุกข์สาหัสจนใจรับไม่ไหว กระนั้นก็ยังถือเป็นเรื่องดีที่ได้นำธรรมเข้าสู่ตัวเพื่อให้ใจได้คลายทุกข์ ทว่าหากใจเปิดรับธรรมได้เร็วเท่าไร ก็น่าจะช่วยเสริมภูมิให้จิตใจรับมือกับความทุกข์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

สุขใจในลานธรรม คัดสรรเรื่องราวเรียบง่ายแต่แฝงธรรมในจริยาวัตรของพระดี พระแท้ ที่พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาจากหนังสือ *"ลำธารริมลานธรรม"* (เรียบเรียงโดย **พระไพศาล วิสาโล**) เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ปุถุชนได้ศึกษาและเป็นแบบอย่าง ซึ่ง 7-ELEVEn และ BOOK Smile ขอร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่หนังสือดีสู่สังคมไทยด้วยการจัดพิมพ์หนังสือในราคาย่อมเยาให้ความสุขใจขจรขจายไปทั่วทุกแห่งของสังคมไทย

BOOK Smile

สารบัญ

หลวงพ่อกับโจร

หลวงพ่อโตหรือสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) แห่งวัดระฆัง เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเชี่ยวชาญแตกฉานในพระไตรปิฎก แม้ท่านจะไม่เคยเข้าสอบแปลหนังสือเป็นเปรียญ แต่ชาวบ้านก็เรียกท่านว่าพระมหาโตมาตั้งแต่บวช ใช่แต่เท่านั้น ท่านยังได้รับคำชมจากสมเด็จพระสังฆราช (สุก) แห่งวัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นสำนักที่หลวงพ่อโตเคยไปเข้าเรียนครั้งยังเป็นพระหนุ่มว่า "ขรัวโตเขามาแปลหนังสือให้ฟัง เขาไม่ได้มาเรียนหนังสือกับฉันดอก"

อย่างไรก็ตามท่านมิใช่พระที่แม่นยำเฉพาะตัวหนังสือหรือคัมภีร์ หากยังน้อมนำธรรมะจนกลายเป็นเนื้อเป็นตัวของท่าน ทำให้ชีวิตของท่านเป็นไปอย่างโปร่งเบาและอิสระไม่ติดกับกฎประเพณี ทั้งไม่ถือความนิยมของผู้อื่นเป็นใหญ่

คราวหนึ่งพระในวัดของท่านโต้เถียงกันถึงขั้นด่าท้าทายกัน พอท่านเห็นเหตุการณ์ ท่านก็เข้าไปในกุฏิ จัดดอกไม้ธูปเทียนใส่พานแล้วเดินเข้าไปในระหว่างคู่วิวาท ลงนั่งคุกเข่าถวายดอกไม้ธูปเทียนให้พระทั้งคู่พร้อมกับกล่าวว่า

“พ่อเจ้าพระคุณ พ่อจงคุ้มฉันด้วย ฉันฝากตัวกับพ่อด้วย ฉันเห็นจริงแล้วว่าพ่อเก่งเหลือเกิน เก่งพอได้ เก่งแท้ๆ พ่อเจ้าประคุณ ลูกฝากตัวด้วย”

ผลคือพระทั้งคู่เลิกทะเลาะกัน หันมาคุกเข่ากราบท่าน ท่านก็กราบตอบพระ ทั้งหมดกราบและหมอบกันอยู่นาน

นอกจากท่านจะไม่ถือตัวหรือติดในยศศักดิ์แล้ว ท่านยังไม่ยึดในทรัพย์ด้วย ความมักน้อยสันโดษของท่านเป็นที่เลื่องลือ ลาภสักการะใดๆ ที่ท่านได้มาจากการเทศน์หรือกิจนิมนต์ ท่านมิได้เก็บสะสมไว้ มักเอาไปสร้างพระพุทธรูปหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนาอยู่เนืองๆ แม้ใครขอก็ยินดีบริจาคให้ กระทั่งโจรมาลัก ท่านก็ยังช่วยอำนวยความสะดวกแก่โจร

เล่ากันว่า ครั้งหนึ่งท่านกำลังจำวัดอยู่ในกุฏิ มีโจรขึ้นมาขโมยของหมายจะหยิบตะเกียงลานในกุฏิแต่บังเอิญหยิบไม่ถึง ท่านก็ช่วยเอาเท้าเขี่ยส่งให้โจรแล้วบอกให้โจรรีบหนีไป

อีกเรื่องหนึ่งมีว่า ท่านไปเทศน์ต่างจังหวัดโดยทางเรือ ได้กัณฑ์เทศน์มาหลายอย่าง รวมทั้งเสื่อและหมอน ขากลับท่านต้องพักแรมกลางทาง คืนนั้นเองมีโจรพายเรือเข้ามาเทียบกับเรือของท่าน ขณะที่โจรล้วงหยิบเสื่อนั้นเองท่านก็ตื่นขึ้นมาเห็น จึงร้องบอกว่า "เอาหมอนไปด้วยสิจ๊ะ" โจรได้ยินก็ตกใจกลัวรีบพายเรือหนี ท่านจึงเอาหมอนโยนไปทางโจร โจรเห็นว่าท่านยินดีให้ จึงพายเรือกลับมาเก็บเอาหมอนไปด้วย

บางครั้งลูกศิษย์ของท่านก็มาเป็นเหตุเสียเอง กล่าวคือเมื่อท่านกลับจากการเทศน์พร้อมกับกัณฑ์เทศน์มากมาย ศิษย์สองคนที่พายเรือหัวท้ายก็ตั้งหน้าตั้งตาแบ่งสมบัติกัน แต่ตกลงกันไม่ได้ คนหนึ่งว่ากองนี้ของข้า อีกคนก็ว่ากองนั้นของข้า ท่านจึงถามว่า "ของฉันกองไหนล่ะจ๊ะ" เมื่อกลับถึงวัด ศิษย์ทั้งสองเอากัณฑ์เทศน์ไปหมด ท่านก็มิได้ว่ากล่าวอย่างใด

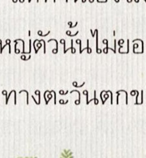

ช้างรับศีล

หลวงปู่ขาว อนาลโย แห่งวัดถ้ำกลองเพล จังหวัดอุดรธานี เป็นศิษย์คนสำคัญของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต แม้ท่านจะล่วงลับดับขันธ์ไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๖ แต่ท่านก็ยังเป็นที่เคารพนับถือในหมู่ผู้ใฝ่ธรรมอย่างไม่เสื่อมคลาย

ท่านเป็นพระปฏิบัติที่ใฝ่ในธุดงควัตรมาตั้งแต่ยังหนุ่ม เมื่อท่านได้ยินกิตติศัพท์หลวงปู่มั่น ก็บุกป่าฝ่าดงตามหาท่านและเที่ยวติดตามท่านจนภายหลังได้รับเมตตาเข้าไปจำพรรษากับท่านอาจารย์ใหญ่

คืนหนึ่งในพรรษา ขณะที่ท่านกำลังนั่งภาวนาอยู่ในกุฏิ ช้างบ้านใหญ่เชือกหนึ่งได้พลัดตรงเข้ามายังกุฏิท่าน แต่เผอิญกุฏิด้านหลังมีหินใหญ่ก้อนหนึ่งบังอยู่ ช้างจึงไม่สามารถเข้ามาถึงตัวท่านได้ แม้กระนั้นก็ยังเอางวงสอดเข้ามาในกุฏิจนถึงกลดและมุ้ง เสียงสูดลมหายใจดมกลิ่นท่านดังฟืดฟาดๆ จนกลดและมุ้งไหวไปมา แต่ท่านเองไม่ไหวติง นั่งภาวนาบริกรรมพุทโธๆ ตลอด ๒ ชั่วโมง ช้างใหญ่ตัวนั้นไม่ยอมหนีไปไหนราวกับจะคอยทำร้ายท่าน ต่อมาก็เคลื่อนไปทางตะวันตกของกุฏิ แล้วล้วงเอามะขามมากิน

ท่านเห็นว่าหากนิ่งเฉยคงไม่ได้การ จึงตัดสินใจออกไปพูดกับมันให้รู้เรื่อง เพราะเชื่อว่าช้างนั้นรู้ภาษาคน หากพูดกับช้างดีๆ มันคงจะไม่พุ่งมาทำร้ายเป็นแน่

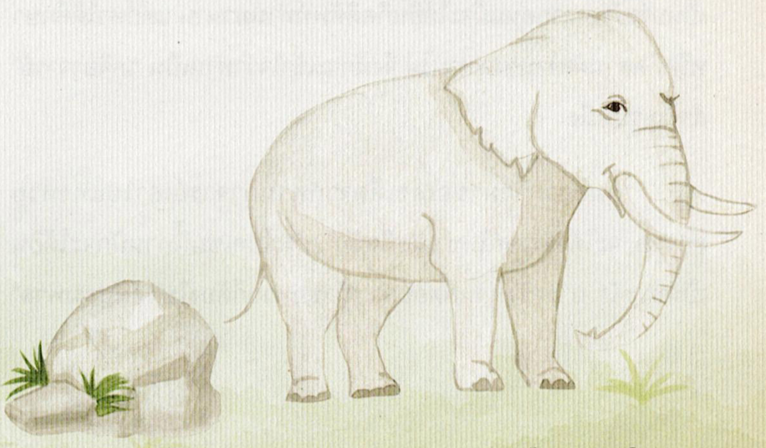
เมื่อตกลงใจแล้วท่านก็ออกจากกุฏิมายืนแอบโคนต้นไม้หน้ากุฏิ แล้วพูดกับช้างว่า "พี่ชาย น้องขอพูดด้วยสักคำสองคำ ขอพี่ชายจงฟังคำของน้องจะพูดเวลานี้" ท่านว่าพอช้างได้ยินเสียงท่านก็หยุดนิ่งเงียบ แล้วท่านก็พูดต่อไปว่า

"พี่ชายเป็นสัตว์ของมนุษย์นำมาเลี้ยงไว้ในบ้านเป็นเวลานานจนเป็นสัตว์บ้าน ความรู้สึกทุกอย่างตลอดจนภาษามนุษย์ที่เขาพูดกันและพร่ำสอนพี่ชายตลอดมานั้น พี่ชายรู้ได้ดีทุกอย่างยิ่งกว่ามนุษย์บางคนเสียอีก ดังนั้นพี่ชายควรจะรู้ขนบธรรมเนียมและข้อบังคับของมนุษย์ ไม่ควรทำอะไรตามใจชอบ เพราะการกระทำบางอย่างแม้จะถูกใจเรา แต่เป็นการขัดใจมนุษย์ก็ไม่ใช่ของดี เมื่อขัดใจมนุษย์แล้วเขาอาจทำอันตรายเราได้ ดีไม่ดีอาจถึงตายได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ฉลาดแหลมคมกว่าบรรดาสัตว์ที่อยู่ร่วมโลก สัตว์ทั้งหลายจึงกลัวมนุษย์มากกว่าสัตว์ด้วยกัน ตัวพี่ชายเองก็อยู่ในบังคับของมนุษย์ จึงควรเคารพมนุษย์ผู้ฉลาดกว่าเรา ถ้าดื้อดึงต่อเขาอย่างน้อยเขาก็ตี เขาเอาขอสับลงที่ศีรษะพี่ชายให้ได้รับความเจ็บปวดมากกว่านั้นเขาฆ่าให้ตาย พี่ชายจงจำไว้ อย่าได้ลืมคำที่น้องสั่งสอนด้วยความเมตตาอย่างยิ่งนี้"

แล้วท่านก็ขอให้ช้างรับศีล ๕ และกำชับให้รักษาให้ดี เมื่อตายไปจะได้สู่ความสุข มีชาติที่สูงขึ้น จากนั้นท่านก็สรุปว่า "เอาล่ะ น้องสั่งสอนเพียงเท่านี้ หวังว่าพี่ชายจะยินดีทำตาม ต่อไปนี้ขอให้พี่ชายจงไปเที่ยวหาอยู่หากินตามสบายเป็นสุขกายสุขใจเถิด น้องก็จะได้เริ่มบำเพ็ญภาวนาต่อไปและอุทิศส่วนกุศลแผ่เมตตาให้พี่ชายเป็นสุขทุกๆ วันและไม่ลดละเมตตา เอ้าพี่ชายไปได้แล้วจากที่นี่"

ท่านว่าขณะที่ท่านกำลังให้โอวาทสั่งสอน ช้างยืนนิ่งราวก้อนหินไม่กระดุกกระดิกหรือเคลื่อนอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งแม้แต่น้อย ต่อเมื่อท่านให้ศีลให้พรเสร็จและบอกให้ไปได้ มันจึงเริ่มหันหลังกลับออกไปจากที่นั่น

เมตตาและปิยวาจานั้นไม่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้น แม้ช้างก็ซาบซึ้งและสัมผัสได้ด้วยใจ

ของดีจากสวนโมกข์

สวนโมกขพลารามเมื่อครั้งที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ยังมีชีวิตอยู่นั้นเนืองแน่นด้วยผู้คนเสมอ โดยเฉพาะในวันหยุด ยิ่งเมื่อมีถนนซูเปอร์ไฮเวย์ตัดผ่านหน้าวัดราว ๔๐ ปี มาแล้ว สวนโมกข์ก็กลายเป็นจุดแวะพักอีกแห่งหนึ่งของบรรดานักท่องเที่ยวที่เดินทางลงใต้ จึงมีสภาพไม่ต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวในสายตาของผู้คนเป็นอันมาก

เป็นธรรมดาอยู่เองที่นักท่องเที่ยวทั้งหลายเมื่อหยุดรถแวะที่สวนโมกข์แล้ว ก็ถือเป็นโอกาสดีที่จะเข้าไปกราบนมัสการท่านอาจารย์พุทธทาส ซึ่งมักจะมานั่งอยู่ที่ม้าหินหน้ากุฏิเกือบตลอดวันเป็นประจำ หลายคนแม้จะได้ยินกิตติศัพท์ท่านมานาน แต่ก็หาได้ศึกษาหรือติดตามผลงานของท่านไม่ จึงมักจะเข้าใจว่าท่านเป็น “เกจิอาจารย์” สำคัญรูปหนึ่ง

“ผมอยากจะมาขอเลขเด็ดจากท่านอาจารย์เอาไปแทงหวยสักงวด จะได้ร่ำรวยกับเขาเสียทีครับ” ประโยคเช่นนี้ท่านมักจะได้ยินเป็นประจำ บางครั้งท่านก็ตอบว่า “ถ้าขอหวยก็ต้องไปขอกับสมพาล”

ทีนี้ก็เป็นหน้าที่ของคนวัดทั้งพระและโยมในสวนโมกข์ที่จะต้องคอยตอบคำถามเวลามีคนมาถามว่า "คุณครับ ผมมาหาท่านสมภารครับ" ถ้าคนในวัดรู้ว่าผู้นั้นต้องการหวยก็จะชี้ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งคนละทางกับกุฏิของอาจารย์โพธิ์ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส แน่นอนว่าผู้นั้นมองหาเท่าไรก็ไม่เห็น "สมภาร" เสียที แต่ไม่ใช่ว่าเขาถูกหลอก

ที่จริงผู้ที่ท่านอาจารย์พุทธทาสกล่าวถึงก็อยู่แถวนั้นเอง ต่อเมื่อคนวัดที่เดินผ่านชี้ให้ดู เขาจึงเห็นถนัด เพราะ "สมพาล" นอนเล่นอยู่ข้างหน้าเขานั่นเอง

สมพาลเป็นสุนัขที่ท่านอาจารย์พุทธทาสเลี้ยงไว้ เนื่องจากสมพาลมีนิสัยเกเร ชอบเอาแต่ใจตัว ท่านอาจารย์จึงตั้งชื่อว่า "สมพาล" แปลว่า "โง่แท้" หากใครหลงงมงายมาขอหวย ก็ต้องเจอกับสมพาลตัวนี้เป็นประจำ

ตัวโกรธ

หลวงปู่บุดดา ถาวโร จัดว่าเป็น "รัตตัญญู" คือ เป็นผู้เก่าแก่และมีประสบการณ์มากรูปหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย ด้วยท่านมีอายุยืนนานถึง ๑๐๐ ปี ก่อนจะมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗

สมัยที่ยังหนุ่ม ท่านมีโอกาสพบปะครูบาอาจารย์ที่สำคัญหลายรูป เช่น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) และครูบาศรีวิชัย ท่านหลังนี้เคยทักหลวงปู่บุดดาเนื่องจากเห็นท่านไม่พาดสังฆาฏิ ว่า "เฮาเป็นนายฮ้อย ก็ร้องให้เขาฮู้ว่าเป็นนายฮ้อย ไม่ใช่นายสิบ" นับแต่นั้นมาหลวงปู่จึงพาดสังฆาฏิติดตัวตลอดเวลา จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท่าน

หลวงปู่บุดดาเป็นพระป่า ชอบธุดงค์ ไม่มีวัดเป็นหลักแหล่ง จนเมื่ออายุ ๘๗ ปี จึงได้มาประจำที่วัดกลางชูศรีเจริญสุข อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี กระทั่งมรณภาพ

แม้หลวงปู่บุดดาจะไม่ได้เล่าเรียนในทางปริยัติมาก แต่ความที่ท่านเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ จึงมีความสามารถในการสอนธรรมชนิดที่สื่อตรงถึงใจ มีคราวหนึ่งท่านได้รับนิมนต์ไปเทศน์คู่กับท่านเจ้าคุณรูปหนึ่งซึ่งเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ท่านเจ้าคุณรูปนั้นคงเห็นหลวงปู่เป็นพระบ้านนอก จึงอยากลองภูมิหลวงปู่ ได้ถามหลวงปู่ว่า "จะเทศน์เรื่องอะไร"

หลวงปู่ตอบว่า "เรื่องตัวโกรธ กิเลสตัณหา"

ท่านเจ้าคุณซักต่อว่า "ตัวโกรธเป็นอย่างไร"

หลวงปู่ตอบสั้นๆ ว่า "ส้นตีนไงล่ะ"

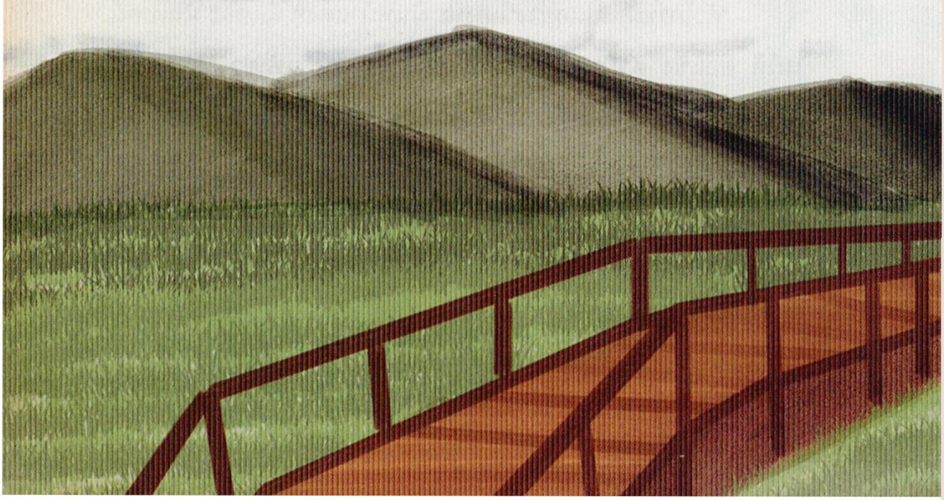
เท่านั้นเองท่านเจ้าคุณก็โกรธหัวฟัดหัวเหวี่ยง ไม่ยอมเทศน์กับหลวงปู่ วันนั้นหลวงปู่จึงต้องเทศน์รูปเดียว เมื่อเทศน์จบแล้วท่านก็ไปขอขมาท่านเจ้าคุณองค์นั้น พร้อมกับอธิบายว่า

"ตัวโกรธมันเป็นอย่างนี้เองนะ มันหน้าแดงๆ นี้แหละ มันเทศน์ไม่ได้ คอแข็ง ตัวโกรธสู้เขาไม่ได้ ขึ้นธรรมาสน์ก็แพ้เขา ใครจะเป็นนักเทศน์ต่อไปจดจำเอาไว้นะ ตัวโกรธน่ะ นักเทศน์ไปขัดคอกันเองมันจะเอาคอไปให้เขาขัด"

หลวงปู่บุดดารู้จักตัวโกรธดี ท่านรู้ว่าตัวโกรธกลัวคนกราบ ท่านเล่าว่าตั้งแต่เริ่มบวช ท่านพยายามเอาชนะความโกรธด้วยการกราบ เวลาโกรธท่านจะลุกขึ้นกราบพระ ๓ ครั้ง โกรธ ๒ ครั้ง ก็กราบพระ ๖ ครั้ง โกรธ ๑๐๐ ครั้ง ก็กราบ ๓๐๐ ครั้ง ทำเช่นนี้หลายครั้ง ความโกรธก็ครอบงำท่านไม่ได้

เมื่อความโกรธเป็นใหญ่เหนือใจไม่ได้ ความเมตตาและอ่อนน้อมถ่อมตนก็ตามมา หลวงปู่บุดดาขึ้นชื่อในเรื่องนี้มาก คราวหนึ่งท่านกำลังจะเดินข้ามสะพาน ก็เห็นสุนัขตัวหนึ่งนอนขวางทางอยู่บนสะพาน แทนที่ท่านจะเดินข้ามสุนัขตัวนั้นหรือไล่มันให้พ้นทาง กลับเดินลงไปลุยโคลนข้างล่าง

ท่านว่าไม่อยากให้ผู้อื่นได้รับความขุ่นเคืองเพียงเพื่อเห็นแก่ความสะดวกของตนเอง แม้เป็นเพียงสัตว์เดรัจฉาน ท่านก็ไม่ปรารถนาจะเบียดเบียน

มีแต่ไม่เอา

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ได้ชื่อว่าเป็นแม่ทัพธรรมคนสำคัญที่สุดของจังหวัดสุรินทร์ จวบจนมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ด้วยอายุ ๙๖ ปี เมื่อครั้งท่านยังมีชีวิตอยู่ วัดบูรพาราม ในอำเภอเมือง เป็นจุดหมายปลายทางของผู้ใฝ่ธรรมทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

หลวงปู่ดูลย์ หรือพระราชวุฒาจารย์เป็นศิษย์รุ่นแรกของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต และเป็นสหายธรรมของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ดังนั้นจึงเป็นที่เคารพนับถือของพระกรรมฐานรุ่นหลังๆ เป็นอย่างมาก

แม้มีประสบการณ์โชกโชนในฐานะพระป่า เชี่ยวชาญในกรรมฐานทั้งฝ่ายสมถะและวิปัสสนา แต่ท่านไม่เคยอ้างตนเป็น "ผู้วิเศษ" เวลามีใครมาชวนคุยเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ และสิ่งอาถรรพ์ลี้ลับ ท่านจะตัดบทหรือไม่สนใจเอาเลย เมื่อมีใครมาขอให้ท่านช่วยกำหนดฤกษ์ยาม เช่น หาวันดีที่จะบวช หรือหาฤกษ์จัดงานมงคล ท่านมักบอกว่า "วันไหนก็ได้ วันไหนก็ดี"

อย่างไรก็ตาม ท่านยอมรับว่าวัตถุมงคลยังมีประโยชน์อยู่บ้างสำหรับคนบางจำพวก ดังท่านเคยกล่าวว่า "สำหรับผู้มีจิตใจเพลิดเพลินอยู่ยังยินดีในการเกิดตายในวัฏสงสาร ยังไม่สามารถหันมาสู่การปฏิบัติธรรมได้ก็ให้อาศัยวัตถุภายนอก เช่น วัตถุมงคลเช่นนี้เป็นที่พึ่งไปก่อน" แต่ท่านก็เตือนว่าวัตถุมงคลนั้น "ไม่มีอะไร เป็นเพียงช่วยด้านกำลังใจเท่านั้น"

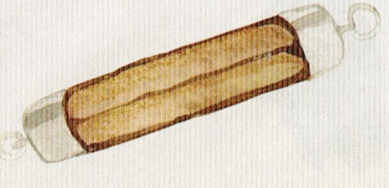
คราวหนึ่งมีคนเอาเครื่องรางของขลังออกมาอวดกันเองต่อหน้าท่าน คนหนึ่งมีเขี้ยวหมูตัน อีกคนมีนอแรด ต่างอวดว่าของตนวิเศษดีอย่างนั้นอย่างนี้ มีคนหนึ่งถามท่านว่าอย่างไหนวิเศษกว่ากัน

ท่านตอบว่า "ไม่มีดี ไม่มีวิเศษอะไรหรอก เป็นของสัตว์เดรัจฉานเหมือนกัน"

นอกจากจะไม่แสดงตัวเป็นผู้วิเศษแล้ว ท่านยังไม่อวดอ้างว่าเป็นพระอริยะ แม้มีคนจำนวนมากที่เชื่อเช่นนั้น แต่ถึงจะซักไซ้ไล่เลียงถามถึงคุณวิเศษของท่านเพียงใด ท่านก็ไม่เคยอวดตน

เคยมีคนถามหลวงปู่สั้นๆ ว่า "ท่านยังมีความโกรธอยู่ไหม"

แทนที่ท่านจะตอบว่า หมดโกรธ หมดโลภ หมดหลงแล้ว ท่านตอบสั้นๆ ว่า "มี แต่ไม่เอา"

ต้นพะยอมของสมเด็จฯ

แม้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์จะทรงเป็นพระราชอุปัธยาจารย์ (อุปัชฌาย์) ของในหลวงรัชกาลที่ ๙ แต่ก็หาทรงถือพระองค์ไม่ ทรงเป็นกันเองกับลูกศิษย์และญาติโยม ขณะเดียวกันก็ทรงเปี่ยมด้วยเมตตาและทรงเป็นแบบอย่างในทางธรรมได้เป็นอย่างดี

คราวหนึ่งเสด็จกลับจากหัวหิน มาถึงวัดบวรนิเวศก็เย็นแล้ว ไม่นาน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเคยเป็นสัทธิวิหาริกของท่าน ได้เดินทางมาเยี่ยม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ สังเกตเห็นที่ปากประตูตำหนัก มีต้นไม้ต้นเล็กๆ แค่คืบใส่กระป๋องนมวางอยู่ ถึงทูลถามพระองค์ว่าต้นอะไร

“ต้นพะยอมว่ะ สมภารวัดหัวหินท่านให้มา” สมเด็จฯ ตอบ

“โอ้โฮ!” ม.ร.ว. คึกฤทธิ์อุทาน

“ทำไม โอ้โฮ” สมเด็จฯ ถาม

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์จึงอธิบายว่า “ก็ต้นพะยอมมันต้องใช้เวลาตั้ง ๔๐ หรือ ๕๐ ปี ตั้งแต่ปลูก จึงจะโตออกดอกได้ สมเด็จฯ แก่จะตายมิตายแหล่อยู่แล้ว จะได้ไปดูดอกมันทันอย่างไร”

"อย่างนั้นหรือ?" สมเด็จฯ ตรัสถามย้ำ "เอ็งว่ากี่ปีนะ?"

"๕๐ ปี" คือคำตอบยืนยัน

เมื่อทรงได้ยินเช่นนั้นพระองค์ก็ทรงตะโกนเรียกไวยาวัจกรลั่นตำหนัก พอไวยาวัจกรมาถึงก็รับสั่งให้เอาต้นพะยอมนั้นไปปลูกทันที อย่าให้เสียเวลาแม้แต่นาทีเดียว

"ไอ้นี่มันบอกว่าต้องปลูกถึง ๕๐ ปี ต้นพะยอมมันถึงจะออกดอก ต้องรีบปลูกเร็วๆ อย่าให้เสียเวลา ลุแก่ความประมาทไม่ได้"

เมื่อประสบกับอะไรก็ตามที่ให้ผลช้า ใช้เวลานานกว่าจะบังเกิดความสำเร็จ คนทั่วไปมักจะเฉื่อยแฉะหรือนิ่งดูดาย เพราะคิดว่ายังมีเวลาอีกมาก หรือยิ่งกว่านั้นก็คือถึงกับวางมือด้วยความท้อแท้ ไม่มีกำลังใจที่จะทำ แต่สำหรับสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นี้ ยิ่งให้ผลช้า ยิ่งต้องรีบทำเพื่อให้ผลนั้นมาถึงเร็วขึ้น เพราะยิ่งทอดธุระ ผลก็ยิ่งมาถึงช้าลงไปเรื่อยๆ และหากผลนั้นเป็นสิ่งที่ดีงามด้วยแล้ว ก็ไม่ต้องห่วงกังวลว่าตนเองจะเป็นผู้รับผลนั้นหรือไม่ เพราะถึงตนเองไม่ได้รับ คนอื่นก็ได้รับอยู่ดี

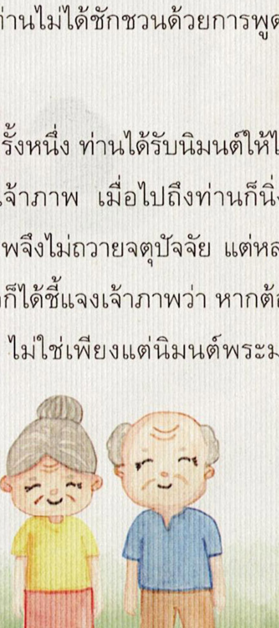
ด้วยเหตุนี้แม้จะทรงตระหนักว่ากว่าต้นพะยอมจะออกดอก พระองค์ก็คงละโลกนี้ไปแล้ว แต่ก็ยังทรงกระตือรือร้นที่จะปลูก ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของอนุชนรุ่นหลังนั่นเอง

ต่ออายุพ่อแม่

เมื่อครั้งยังเป็นคฤหัสถ์ หลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ เคยมีอาชีพเป็นพ่อค้า ไปทำมาค้าขายที่ประเทศลาวอยู่เป็นประจำ เมื่อบวชแล้วท่านก็ยังได้รับนิมนต์ให้ไปสอนธรรมที่นั่นอยู่หลายครั้ง เนื่องจากวัดป่าพุทธยานซึ่งเป็นสำนักแรกที่ท่านบุกเบิกที่จังหวัดเลยนั้นอยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำโขงเท่าใดนัก

แนวการสอนธรรมของหลวงพ่อไม่เหมือนพระรูปอื่นๆ ท่านเน้นที่แก่นธรรมมากกว่ากระพี้ จึงพยายามชักชวนผู้คนให้ปฏิบัติธรรมแทนที่จะหมกมุ่นกับพิธีรีตอง แต่ท่านไม่ได้ชักชวนด้วยการพูดเฉยๆ หากมักจะทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง

ในการจาริกไปประเทศลาวครั้งหนึ่ง ท่านได้รับนิมนต์ให้ไปสวดต่ออายุโยมคนหนึ่งซึ่งเป็นแม่ของเจ้าภาพ เมื่อไปถึงท่านก็นิ่งเงียบไม่ได้สวดเหมือนพระรูปอื่นๆ เจ้าภาพจึงไม่ถวายจตุปัจจัย แต่หลวงพ่อหาได้สนใจไม่ เสร็จพิธีแล้วหลวงพ่อก็ได้ชี้แจงเจ้าภาพว่า หากต้องการต่ออายุพ่อแม่จะต้องทำดีต่อท่าน ไม่ใช่เพียงแต่นิมนต์พระมาสวดแล้วหวังว่าท่านจะอายุยืน

กล่าวจบ ท่านก็ชวนลูกๆ ให้กราบพ่อแม่ตามท่าน ชาวบ้านที่อยู่ในเหตุการณ์เห็นเช่นนั้นก็ตกใจ ฮือฮากันว่าผิดประเพณีเพราะไม่เคยเห็นพระกราบโยม

หลวงพ่อจึงอธิบายว่า

“อาตมาไม่ได้กราบโยม อาตมากราบตัวเองที่สามารถสั่งสอนคนให้เข้าใจได้ว่า การต่ออายุที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร”

ธรรมนั้นมีอยู่ทุกหย่อมหญ้า

ทุกวันนี้น้อยคนจะรู้ว่าเมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้ว "พระป่า" หาได้เป็นที่ยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางเช่นปัจจุบันไม่ ตรงกันข้ามกลับถูกมองด้วยสายตาหวาดระแวง ยิ่งพระป่าสายอีสานที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ด้วยแล้ว ผู้ปกครองสงฆ์ในเวลานั้น ถือว่าเป็นตัวปัญหาที่ต้องจัดการ หรือไม่ก็ต้องขับไล่ออกไปให้พ้นจากเขตปกครองเลยทีเดียว เพราะมองว่าพระเหล่านั้นนอกจากอยู่อย่างไม่เป็นหลักแหล่ง ไม่สังกัดวัดที่แน่นอนแล้ว ยังไม่สนใจศึกษาพระปริยัติธรรมอันเป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์ขณะนั้น มิหนำซ้ำยังชักชวนพระจำนวนไม่น้อยให้ละทิ้งปริยัติธรรม หันมาฝักใฝ่ในวิปัสสนากรรมฐานซึ่งผู้ปกครองสงฆ์จำนวนไม่น้อยเห็นว่าเป็นเรื่องงมงาย ไม่เป็นเหตุผลตามหลักพุทธศาสนา

เหตุการณ์หนึ่งซึ่งเป็นที่กล่าวขานกันในเวลานั้นก็คือ การขับไล่คณะศิษย์ของหลวงปู่มั่นออกจากจังหวัดอุบลราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ คราวนั้น พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ซึ่งเป็นศิษย์คนสำคัญของหลวงปู่มั่นนำพระป่ากว่า ๕๐ รูป เดินธุดงค์มาปักกลดในป่าบ้านหัวตะพาน โดยมีแม่ชีและฆราวาสนับร้อยร่วมคณะมาด้วย

เมื่อทราบข่าว เจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี ได้สั่งการให้เจ้าคณะอำเภอและเจ้าหน้าที่จากอำเภออำนาจเจริญ และม่วงสามสิบ ขับไล่ท่านเหล่านั้นออกจากป่า ขณะเดียวกันก็ห้ามมิให้ประชาชนใส่บาตรให้คณะธุดงค์ แต่พระอาจารย์สิงห์ปฏิเสธที่จะออกจากพื้นที่ โดยยืนยันว่าท่านเป็นชาวอุบลฯ และไม่ได้ก่อปัญหาใดๆ เจ้าหน้าที่ตอบโต้ด้วยการควบคุมตัวพระอาจารย์สิงห์และคณะ เรื่องยุติลงได้เมื่อเจ้าคณะจังหวัดได้มีลิขิตถึงนายอำเภอให้ผ่อนปรนในเรื่องนี้หลังจากที่ได้รับการร้องขอจากศิษย์หลวงปู่มั่น

เจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานีท่านนี้ คือพระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ติสฺโส) อย่างไรก็ตามเมื่อท่านได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระพรหมมุนี ทัศนคติของท่านต่อพระป่าก็เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ท่านหันมาศรัทธาเลื่อมใสหลวงปู่มั่นและพระป่า สาเหตุสำคัญก็เพราะท่านได้ประจักษ์ถึงคุณค่าของสมาธิภาวนา

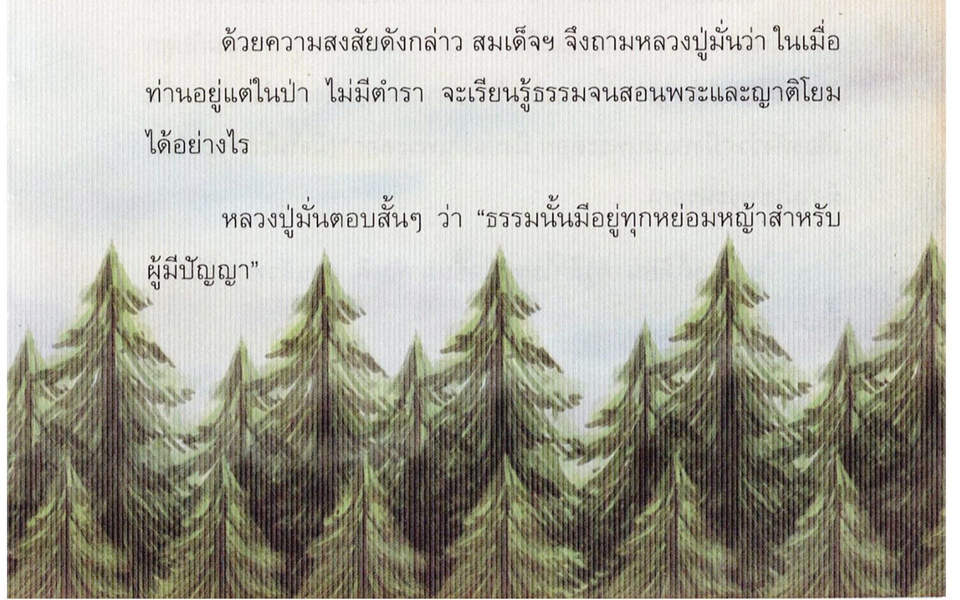
ก่อนหน้านั้นท่านล้มป่วยมาเป็นเวลานาน แต่ได้รับการเยียวยาจนหายขาดจากพระอาจารย์ฝั้น ซึ่งไม่เพียงใช้สมุนไพร หากยังอาศัยสมาธิภาวนาในการรักษาด้วย และยิ่งมีศรัทธาปสาทะในกรรมฐานมากขึ้นเมื่อได้รับคำแนะนำจากพระอาจารย์ลี ธมฺมธโร แห่งวัดอโศการาม ซึ่งเป็นลูกศิษย์อีกท่านหนึ่งของหลวงปู่มั่น อานิสงส์ของสมาธิภาวนานั้นประจักษ์แก่ท่านอย่างชัดเจน จนถึงกับอุทานว่า “ตลอดชีวิตของเรา เราไม่เคยนึกมาก่อนเลยว่า สมาธิภาวนาจะมีประโยชน์ถึงเพียงนี้”

ในเวลาต่อมาท่านได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ดำรงตำแหน่งสังฆนายก ทำหน้าที่ปกครองทั้งสังฆมณฑลตามกฎหมายคณะสงฆ์ในเวลานั้น ในช่วงนี้เองที่ท่านได้พบกับหลวงปู่มั่น หลังจากที่ได้ยินกิตติศัพท์ของท่านมานานผ่านลูกศิษย์ของท่าน เมื่อได้สนทนาธรรมกับหลวงปู่มั่น สมเด็จฯ อดพิศวงไม่ได้ในความลุ่มลึกแห่งธรรมของท่าน ขณะเดียวกันก็แปลกใจว่าหลวงปู่มั่นเข้าใจธรรมอย่างลึกซึ้งได้อย่างไร ในเมื่อท่านเรียนปริยัติธรรมน้อยมาก นอกจากไม่ได้เป็นเปรียญแล้ว ยังไม่สำเร็จนักธรรมเอกด้วย

ในทัศนะของสมเด็จฯ คนเราจะเข้าใจธรรมได้ก็ต้องผ่านการศึกษาจากตำรา ตัวท่านเองก็ได้รับการศึกษาในทางปริยัติธรรมสูงถึงระดับเปรียญโท แต่ก็ยังมีความรู้ทางธรรมไม่เท่าหลวงปู่มั่น ซึ่งครั้งหนึ่งถูกมองว่าเป็น “พระจรจัด”

ด้วยความสงสัยดังกล่าว สมเด็จฯ จึงถามหลวงปู่มั่นว่า ในเมื่อท่านอยู่แต่ในป่า ไม่มีตำรา จะเรียนรู้ธรรมจนสอนพระและญาติโยมได้อย่างไร

หลวงปู่มั่นตอบสั้นๆ ว่า “ธรรมนั้นมีอยู่ทุกหย่อมหญ้าสำหรับผู้มีปัญญา”

อาจารย์ของหลวงพ่อพุธ

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย เป็นพระสุปฏิปันโนที่ได้รับการยกย่องนับถืออย่างกว้างขวาง ท่านเป็นศิษย์รุ่นสุดท้ายที่จัดว่าเป็นเพชรน้ำเอกของหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล ซึ่งเป็นพระอาจารย์ใหญ่ด้านกรรมฐานของภาคอีสาน ท่านเป็นชาวสระบุรีโดยกำเนิด แต่ไปศึกษาปฏิบัติจนเจริญงอกงามในทางธรรมที่ภาคอีสาน โดยบรรพชาเป็นสามเณรที่จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากอุปสมบทแล้ว ท่านได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในภาคอีสาน ต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา จวบจนละสังขารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ สิริอายุได้ ๗๘ ปี พรรษา ๕๗

ท่านเป็นผู้ที่ใฝ่ในการขัดเกลาตน มีเรื่องเล่าว่าเมื่อครั้งท่านยังเป็นพระหนุ่ม วันหนึ่งขณะที่ท่านกำลังบิณฑบาตอยู่ เห็นแม่กับลูกวัยห้าขวบรอใส่บาตร ท่านจึงเดินเข้าไปหา พอจวนถึงเด็กน้อยก็ร้องขึ้นเสียงดังว่า "มึงบ่แม่นพระดอก มึงบ่แม่นพระดอก" (มึงไม่ใช่พระหรอก มึงไม่ใช่พระหรอก)

พอท่านได้ยิน ก็รู้สึกไม่พอใจขึ้นมาทันที แต่แล้วท่านก็ได้คิดขึ้นมาว่า

"เออ จริงของมัน เราไม่ใช่พระหรอก ถ้าเราเป็นพระ เราต้องไม่โกรธสิ"

พอคิดได้เช่นนั้น ความโกรธก็ดับวูบ ท่านเดินไปรับบาตรด้วยอาการปกติ

นอกจากจะไม่โกรธแล้ว ท่านยังถือว่าเด็กคนนั้นเป็น "อาจารย์" ของท่านด้วย เพราะทำให้ท่านได้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง อีกทั้งยังทำให้ท่านรู้ว่าต้องฝึกปฏิบัติต่อไป

อันที่จริงวันนั้นท่านเจอ "อาจารย์" ไล่ๆ กันถึงสองคน กล่าวคือ พอท่านเดินต่อไปอีกหน่อย ก็มีผู้หญิงขับมอเตอร์ไซค์สวนมา บังเอิญเธอเสียหลัก จึงทิ้งรถ แล้วกระโจนเข้ากอดท่านอย่างเต็มที่ แต่แทนที่ท่านจะโกรธหญิงผู้นั้น ท่านกลับมาดูที่ใจของตนทันที จึงไม่มีอารมณ์กระเพื่อมไหว

ส่วนผู้หญิงคนนั้น พอรู้ว่าถูกเนื้อต้องตัวท่าน ก็รีบกราบขอโทษท่านทันที แต่หลวงพ่อไม่ถือสา บอกเธอว่า ไม่เป็นไรหรอก หลวงพ่อกำลังสำรวมจิตของตัวเองอยู่

ท่านบอกว่า ผู้หญิงคนนั้นก็เป็น "อาจารย์" ของท่านเหมือนกัน คือมาทดสอบสติของท่าน

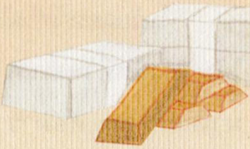
ธรรมดาของคนเราเมื่อมีสิ่งไม่ดีมากระทบ ไม่ว่าทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ย่อมตอบโต้ออกไปทางวาจาและการกระทำทันที หาไม่ก็ส่งจิตพุ่งไปยังสิ่งนั้นด้วยความโกรธ แต่ผู้เป็นบัณฑิตย่อมหันมาดูใจของตนก่อนที่จะส่งจิตออกนอก ทำให้ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นอกุศล กายและวาจาจึงเป็นปกติ ไม่ก่อความทุกข์แก่ตนเองหรือสร้างปัญหาเพิ่มขึ้น

ใช่แต่เท่านั้น ผู้เป็นบัณฑิตยังรู้จักหาประโยชน์จากทุกสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน แม้เกิดเหตุที่ไม่พึงประสงค์ ก็ยังสามารถเรียนรู้จากสิ่งนั้นทุกอย่างหรือทุกคนจึงสามารถเป็นอาจารย์ของตนได้

หลวงพ่อพุธคือแบบอย่างแห่งบัณฑิตที่สาธุชนพึงศึกษา

รวยกับซวย

หลวงปู่ดู่ พฺรหฺมปญฺโญ เป็นพระมหาเถระที่มีลูกศิษย์ลูกหาทั่วประเทศ ไม่จำเพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเป็นบ้านเกิดและที่ตั้งของวัดสะแก อันเป็นสถานพำนักของท่านเท่านั้น

ตอนที่ท่านแรกบวช ท่านมิได้ปรารถนามรรคผลนิพพานแต่อย่างใด หากต้องการเรียนรู้วิชาคงกระพันชาตรีและเวทมนตร์คาถาเพื่อสึกออกไปแก้แค้นโจรที่ปล้นบ้านโยมพ่อโยมแม่ของท่านถึงสองครั้งสองครา แต่ต่อมาท่านได้คิด นึกสลดสังเวชใจที่ปล่อยให้ความอาฆาตพยาบาทครอบงำจิตใจนานนับสิบปี ในที่สุดท่านได้ตั้งจิตอโหสิกรรมแก่คนเหล่านั้น แล้วมุ่งเจริญสมณธรรมอย่างจริงจัง

ในวัยฉกรรจ์ท่านได้เดินธุดงค์ติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี จนในที่สุดได้มาพำนักที่วัดสะแก นับแต่นั้นก็ได้เป็นที่พึ่งทางใจแก่ญาติโยมมาโดยตลอด ต่อมาราวๆ พ.ศ. ๒๔๙๐ คือเมื่ออายุได้ ๔๓ ปี ท่านตัดสินใจไม่รับกิจนิมนต์นอกวัด ใครที่ตั้งใจมากราบนมัสการหรือฟังธรรมจากท่าน แม้จะเดินทางไกลเพียงใด ก็ไม่ผิดหวังเลย เพราะเมื่อมาถึงวัดสะแก จะเห็นท่านนั่งรับแขกหน้ากุฏิตั้งแต่เช้าจรดค่ำ แม้กระทั่งเมื่อท่านชราภาพมากแล้ว มีลูกศิษย์จัดทำป้ายกำหนดเวลารับแขกเพื่อถนอมสุขภาพของท่าน แต่ไม่นานท่านก็ให้นำป้ายออกไป ด้วยความเมตตาที่ท่านมีต่อญาติโยมทั้งหลายนั่นเอง

ท่านมีวิธีสอนธรรมะแก่ญาติโยมอย่างแยบคาย คราวหนึ่งมีศิษย์มากราบท่านโดยพาเพื่อนซึ่งเป็นนักเลงเหล้าตามมาด้วย เมื่อสนทนากับหลวงปู่ได้พักหนึ่ง ศิษย์ผู้นั้นได้ชักชวนเพื่อนให้สมาทานศีลห้า พร้อมกับทำสมาธิ นักเลงเหล้าผู้นั้นแย้งต่อหน้าหลวงปู่ว่า “จะให้ผมสมาทานศีลและปฏิบัติได้ยังไง ก็ผมกินเหล้าเมายาอยู่นี่ครับ”

แทนที่จะคาดคั้นหรือคะยั้นคะยอเขา หลวงปู่ดู่กลับตอบว่า “เอ็งจะกินก็กินไปสิ ข้าไม่ว่า แต่ให้เอ็งปฏิบัติให้ข้าวันละ ๕ นาทีก็พอ” ชายผู้นั้นเห็นว่านั่งสมาธิแค่วันละ ๕ นาที ไม่ใช่เรื่องยาก จึงรับคำหลวงปู่

นับแต่วันนั้นเขาก็นั่งสมาธิอย่างสม่ำเสมอตามที่รับปากเอาไว้ ไม่ขาดแม้แต่วันเดียว บางวันถึงกับงดกินเหล้ากับเพื่อนๆ เพราะได้เวลาปฏิบัติพอดี เมื่อได้สัมผัสกับความสงบจากสมาธิภาวนา เขาก็มีความสุข จึงโหยหาเหล้าน้อยลง จนในที่สุดก็เลิกเหล้าไปโดยไม่รู้ตัว หลังจากนั้นไม่นานเขาก็ละชีวิตทางโลก อุปสมบทเป็นพระภิกษุและมุ่งมั่นกับการปฏิบัติธรรม

หลวงปู่รู้ดีว่าการขอร้องให้เขาเลิกเหล้านั้นเป็นเรื่องยาก ดังนั้นแทนที่ท่านจะห้ามเขากินเหล้า ท่านกลับขอให้เขาทำที่ง่ายกว่านั้น คือนั่งสมาธิแค่วันละห้านาที ท่านรู้ดีว่าใครที่ทำสมาธิภาวนาทุกวัน แม้ไม่กี่นาที ไม่นานก็จะเห็นอานิสงส์ของการปฏิบัติ และปฏิบัตินานขึ้นเอง จนเลิกเหล้าได้ในที่สุด

อีกคราวหนึ่งมีชาวบ้านซึ่งมีอาชีพหาปลามานมัสการท่าน ก่อนกลับท่านขอให้เขาสมาทานศีล ๕ เขารู้สึกลำบากใจ จึงกราบเรียนท่านว่า "ผมไม่กล้าสมาทานศีลห้า เพราะรู้ว่าประเดี๋ยวต้องไปจับปลาจับกุ้ง มันเป็นอาชีพของผมครับ"

หลวงปู่ตอบเขาว่า "แกจะรู้หรือว่าแกจะตายเมื่อไร ไม่แน่ว่าแกเดินออกจากกุฏิข้าแล้ว อาจถูกงูกัดตายเสียกลางทางก่อนไปจับปลาจับกุ้งก็ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อตอนนี้แกยังไม่ได้ทำบาปกรรมอะไร ยังไงๆ ก็ให้มีศีลไว้ก่อน" แล้วท่านก็พูดต่อว่า "ถึงจะมีศีลขาดก็ยังดีกว่าไม่มีศีล"

หลวงปู่ไม่ได้บอกให้เขาเลิกอาชีพหาปลา แต่ให้มีศีลเป็นหลักของชีวิต แม้จะทำได้บ้างไม่ได้บ้างก็ยังดีกว่าไม่มีหลักไว้เลย คำชี้แจงของท่านทำให้ชายผู้นั้นยอมสมาทานศีลห้าในที่สุด

ท่านมีวิธีติงหรือเตือนที่แยบคาย คราวหนึ่งมีชายผู้หนึ่งมาขอเช่าพระอุปคุตที่วัดเพื่อนำไปบูชา เขาให้เหตุผลว่า บูชาแล้ว จะได้รวย เมื่อเขามากราบหลวงปู่ดู่ ท่านก็เปรยขึ้นมาว่า "รวยกับซวย มันใกล้ๆ กันนะ"

เพื่อนของชายผู้นั้นจึงถามท่านว่า "ใกล้กันยังไงครับ"

"มันออกเสียงคล้ายกัน" ท่านตอบ สักครู่ท่านก็ขยายความว่า "จะเอารวยน่ะ จะหามายังไงก็ทุกข์ จะรักษามันก็ทุกข์ หมดไปก็ทุกข์อีก กลัวคนจะจี้จะปล้น ไปคิดดูเถอะ มันไม่จบหรอก มีแต่เรื่องยุ่ง เอาดีดีกว่า"

ถึงรวยก็ยังทุกข์ ความดีหรือธรรมะต่างหากที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้

ถูกด่าแค่ไหน ก็ไม่ทุกข์

หลวงพ่อประสิทธิ์ ถาวโร เป็นผู้บุกเบิกวัดถ้ำยายปริก เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ท่านเล่าว่า ตอนที่ท่านไปธุดงค์ที่เกาะแห่งนั้นครั้งแรก มีหญิงชราปรากฏในนิมิตมาอาราธนาให้ท่านจำพรรษาที่ถ้ำดังกล่าว เมื่อท่านขึ้นไปดูแล้ว เห็นว่าถ้ำยายปริกเป็นสถานที่เหมาะแก่การเจริญสมณธรรม จึงมาจำพรรษาที่นั่นเป็นหลัก และได้พัฒนาถ้ำยายปริกจนยกฐานะขึ้นเป็นวัดอย่างสมบูรณ์

ตอนที่ท่านมาบุกเบิกถ้ำยายปริกนั้น ช่วงแรกๆ ประสบความลำบากมาก เพราะนอกจากน้ำกินน้ำใช้จะหายากแล้ว ยังมักถูกเบียดเบียนจากนักเลงเจ้าถิ่นบนเกาะสีชังที่ต้องการครอบครองที่ดินของวัด จึงหาเรื่องกับทางวัดเสมอ ท่านเองก็ถูกคนเหล่านั้นด่าว่าบ่อยๆ แต่ท่านก็ตั้งอยู่ในขันติธรรม อีกทั้งยังมีเมตตาต่อคนเหล่านี้เสมอ

ท่านเคยแนะนำลูกศิษย์ลูกหาว่า เวลาถูกใครด่าว่าหรือติฉินนินทา “ให้พนมมือเหนือหัวพูดไปเลยว่า เจ้าประคู้น ขอให้คุณจงเจริญๆ เถอะ แล้วในใจก็อุทิศให้เขาไปเลย” ท่านให้เหตุผลว่า “พูดบ่อยๆ เนืองๆ เข้า จิตเราจะอ่อนโยนลงเองหรอก ไม่ถือโทษโกรธเคือง”

ท่านยังแนะให้ทำจิตด้วยว่า “ถ้าเขาด่าเราว่าเราเป็นคนไม่ดี ก็ให้ยอมรับไปเลยว่าจริง เพราะทุกวันนี้แม้แต่ตัวหลวงพ่อก็ยังไม่ดี ถ้าดีแล้ว จะต้องมาอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน อะไรต่างๆ ทำไม ก็ร่างกายมีแต่ของสกปรกเน่าเปื่อย เดี๋ยวเจ็บ เดี๋ยวไข้ เดี๋ยวร้อน เดี๋ยวหนาว... เดี๋ยวปวดขี้ ปวดเยี่ยว... จะว่ามันดีได้ที่ไหน ฉะนั้น ใครด่าว่าเราไม่ดี ให้รับคำกับเขาเลยว่า ครับ ผมมันไม่ดี ค่ะ ฉันมันไม่ดี ตัวฉันนี้มันไม่มีอะไรดีเลยสักอย่าง แค่นั้นแหละ”

ท่านไม่เพียงสอนผู้อื่นเท่านั้น หากยังทำเป็นแบบอย่าง แต่ใช้อุบายที่เป็นแบบฉบับของท่าน คราวหนึ่งท่านเดินผ่านหน้าบ้านของนักเลงคนหนึ่ง เขาออกมายืนด่าท่านทันที แทนที่ท่านจะทำหูทวนลม ท่านเดินเข้าไปหาแล้วจับแขนเขา ทำท่าขึงขังแล้วพูดว่า

“มึงด่าใคร มึงด่าใคร”

“ก็ด่ามึงน่ะสิ” เขาตอบกลับ

หลวงพ่อยิ้มรับแล้วพูดว่า “อ๋อ แล้วไป ที่แท้ก็ด่ามึง ดีแล้ว อย่ามาด่ากูก็แล้วกัน”

ว่าแล้วท่านก็เดินออกมา ปล่อยให้นักเลงผู้นั้นยืนงงอยู่พักใหญ่

คำด่าว่าไม่ว่าออกจากปากใครก็ตาม ถ้าเราไม่รับ ก็ไม่มีอะไรต้องทุกข์ร้อน แต่ถ้าจะรับ ก็รับอย่างฉลาด คือเพื่อใช้เตือนตน หาไม่ก็เพื่อเจริญกุศลธรรมให้งอกงามยิ่งขึ้น

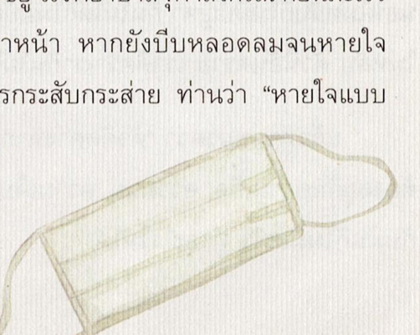

สนุกป่วย

หลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ เป็นศิษย์รุ่นแรกๆ ของหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ท่านมีอัธยาศัยต่างจากเพื่อนสหธรรมิกในสายเดียวกันตรงที่ชอบอยู่ป่า จึงได้มาช่วยบุกเบิกวัดป่าสุคะโตบนภูแลนคาหลังจากบวชได้ไม่กี่พรรษา และเป็นหลักของที่นั่นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ จนกลายเป็นสถานปฏิบัติธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ

หลวงพ่อคำเขียนมักสอนลูกศิษย์ให้หมั่นมีสติรู้กายรู้ใจ โดยให้หลักว่า “เห็น อย่าเข้าไปเป็น” นั่นคือมีอะไรก็สักแต่ว่ารู้ ไม่ยึดติดถือมั่นหรือมีปฏิกิริยาต่อมัน ไม่ว่าชอบหรือชัง เหมือนกับที่หลวงพ่อเทียนสอนว่า “รู้ซื่อๆ” หรือรู้เฉยๆ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ ท่านป่วยหนักด้วยโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลืองถึงกับต้องเข้ารักษาตัวในห้องไอซียู โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ก้อนมะเร็งไม่เพียงทำให้คอบวมเกือบเท่าหน้า หากยังบีบหลอดลมจนหายใจไม่สะดวก แต่ท่านก็ไม่มีอาการกระสับกระส่าย ท่านว่า “หายใจแบบแหลมลมเอา”

ญาติโยมหลายคนตกใจเมื่อรู้ว่าท่านเป็นมะเร็งและอยู่ในระยะลุกลาม บางคนถึงกับเกาะกระจกร้องไห้หน้าห้องไอซียูจนท่านต้องเขียนจดหมายมาปลอบใจคนเหล่านั้นว่า ท่านสบายดี ไม่ต้องเป็นห่วง

ผลการตรวจต่อมาพบว่าท่านมีก้อนมะเร็งในตับอ่อนด้วย เมื่อหมอกดท้องของท่าน พระอุปัฏฐากเล่าว่า เป็นครั้งแรกที่เห็นหลวงพ่อแสดงอาการเจ็บ หมอถามท่านว่าเจ็บกี่เปอร์เซ็นต์ ท่านตอบว่า “เกินร้อย” พยาบาลแปลกใจถามว่าแล้วทำไมไม่ร้อง ท่านตอบว่า “ปวดแล้วจะร้องอีกทำไมให้ขาดทุน” แล้วท่านก็พูดต่อว่า “มันเป็นเพียงอาการเอาไว้ดู ไม่ได้เอาไว้เป็น”

ในช่วงที่หลวงพ่อคำเขียนรักษาตัวที่โรงพยาบาลนั้น ทุกขเวทนารบกวนท่านตลอดเวลา ไม่เว้นแม้แต่ตอนรักษาด้วยเคมีบำบัดและการฉายแสง แต่ท่านไม่มีอาการทุกข์ร้อน ท่านพูดในเวลาต่อมาว่า “การปวดนี่มันก็ไม่ได้ลงโทษเรา ไม่เท่าไรหรอก แต่เราเป็นผู้ปวดนี่มันลงโทษเรา ก็เห็นมันปวด ไปลงโทษอะไรมัน (ทำไม) เหมือนเรานอนไม่หลับก็ไม่มีปัญหา กินไม่ได้ก็ไม่มีปัญหา แต่เราไปคิดว่าเรานอนไม่หลับ ตัวนี้อันตราย เราคิดว่าเรากินไม่ได้ นี่ก็อันตราย”

แล้วท่านขมวดว่า “ตัวคิดต่างหากที่ทำให้เราเป็นภพ เป็นชาติ ต้องอยู่กับความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ถ้าเราไม่ไปอยู่กับมันก็ไม่มีอะไร ทำอะไรไม่ได้”

ท่านเล่าว่าตอนนอนป่วยอยู่โรงพยาบาลนั้น “มันแสนสบายหนอ เพราะมีคนทำให้ทุกอย่าง” ท่านยังพูดอีกว่า “ตอนนั้นไม่ต้องทำอะไรหรอก เห็นไตรลักษณ์อย่างเดียวพอแล้ว มันโชว์ให้เราเอง”

เป็นเวลา ๘ เดือน ที่ท่านได้รับการรักษาอย่างเข้มข้น เข้าๆ ออกๆ โรงพยาบาลหลายครั้ง สิ้นปี พ.ศ. ๒๕๔๙ การรักษาก็ยุติ ท่านพูดถึงความรู้สึกในช่วงนั้นว่า “ไม่ทุกข์เลย ความเจ็บปวดแทนที่จะเป็นเรื่องทุกข์ เอ้า... เป็นเรื่องสนุก”

แล้วท่านก็สรุปว่า “สนุกป่วยเกือบปี”

ทะไลลามะ พระธรรมดา

ก่อนมีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งโลก ท่านทะไลลามะผ่านการเคี่ยวกรำอย่างหนักทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ จนมีความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และรู้รอบคัมภีร์ต่างๆ ของนิกายทั้งสี่ ขณะเดียวกันก็มีคุณสมบัติด้านในที่หลายคนรู้สึกได้เมื่อได้อยู่ใกล้ชิด แม้จะไม่เคยรู้จักท่านมาก่อน

ว่ากันว่าเมื่อ ๓๐ ปีก่อน พระองค์เสด็จเยือนประเทศเม็กซิโก เจ้าภาพได้จัดหาคนมารักษาความปลอดภัยให้พระองค์ เนื่องจากมีทุนจำกัดจึงจ้างคนระดับล่างมาดูแลพระองค์ คนเหล่านี้พื้นเพเป็นนักเลง ชอบกินเหล้า พูดจาหยาบคาย เอะอะโวยวาย ไม่มีกิริยามารยาท แต่หลังจากที่ได้ดูแลพระองค์แค่ ๒ วัน ก็รู้สึกซาบซึ้งประทับใจพระองค์มาก ต่างชื่นชมว่าพระองค์เป็นคนที่น่ารักที่สุดในโลก และพาคนในครอบครัวมารับพรจากพระองค์ ทั้งๆ ที่คนเหล่านี้นับถือคริสต์ศาสนา

แต่แม้จะได้รับคำยกย่อง ทั้งในฐานะผู้รู้ธรรมขั้นสูงและตัวแทนชาวพุทธที่โดดเด่นที่สุดในโลก พระองค์กลับมีความถ่อมตัวมาก พระองค์ตรัสเสมอว่าพระองค์เป็น “พระธรรมดา”

เคยมีคนถามว่า “การบรรลุธรรมนั้นเป็นอย่างไร”

พระองค์ตอบว่า "อาตมาก็ไม่รู้ ขอให้ไปถามอาจารย์ท่านนั้น" แล้วพระองค์ก็เอ่ยชื่อวิปัสสนาจารย์ที่อาวุโสกว่าพระองค์

เมื่อมีคนถามพระองค์ว่า "อะไรทำให้พระองค์มีความสุขที่สุด"

แทนที่พระองค์จะพูดถึงสภาวธรรมขั้นสูง พระองค์ทรงตอบสั้นๆ ว่า "อาหารดีและหลับสนิท"

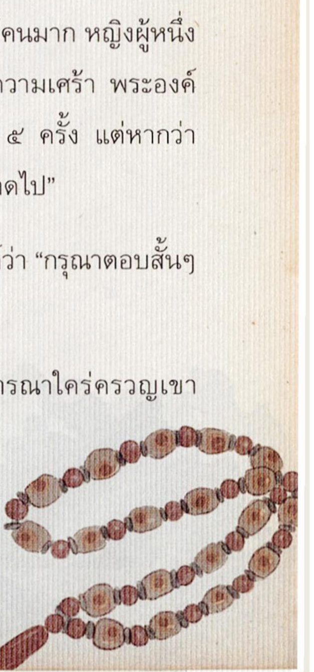
เคยมีคนถามพระองค์ว่า "พระองค์จำได้ไหมว่าชาติก่อนพระองค์เป็นอะไร"

พระองค์สรวลแล้วตอบว่า "รู้ไหม อาตมายังจำแทบไม่ได้เลยว่าสัปดาห์ก่อนอาตมาทำอะไรบ้าง"

พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้คนมาก หญิงผู้หนึ่งเล่าว่าเธอเพิ่งสูญเสียพ่อไป สีหน้าเธอบ่งบอกถึงความเศร้า พระองค์ตอบว่า "รู้ไหม อาตมาพิจารณาความตายวันละ ๕ ครั้ง แต่หากว่าวันนั้นมาถึง อาตมาเกรงว่าอาตมาจะ... พลั้งพลาดไป"

มีเรื่องเล่าว่าเคยมีฝรั่งคนหนึ่งถามพระองค์ว่า "กรุณาตอบสั้นๆ ง่ายๆ ว่าทำอย่างไรจึงจะบรรลุธรรมได้เร็วที่สุด"

พระองค์ทรงมองชายผู้อยู่ตรงหน้า พิจารณาใคร่ครวญเขาอย่างใกล้ชิดอยู่พักหนึ่ง แล้วทรงมีน้ำตาคลอเบ้า

พระองค์ทรงกำลังบอกเขาหรือเปล่าว่า คนเราต้องผ่านความทุกข์ยากแสนสาหัสสักเท่าใดกว่าจะบรรลุธรรมได้ หรืออาจกำลังรู้สึกสงสารเขาอยู่ก็ได้ ที่ต้องผ่านความทุกข์ยากมามากมายกว่าจะสนใจการพ้นทุกข์

โจรกลับใจ

วัดเศวตฉัตรเป็นวัดแถวฝั่งธนฯ ที่ทุกวันนี้ขึ้นชื่ออย่างมากในเรื่องเครื่องบริขารสำหรับพระกรรมฐาน เมื่อเกือบ ๑๐๐ ปีก่อน วัดนี้มีเจ้าอาวาสชื่อพระอาจารย์บุญ ท่านเป็นพระที่มีชื่อเสียงในด้านการเทศน์ มีกิจนิมนต์ให้ไปแสดงธรรมตามที่ต่างๆ อยู่เสมอ

คราวหนึ่งพระอาจารย์บุญได้รับนิมนต์ไปเทศน์ที่วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ สมัยนั้นการสัญจรต้องใช้เรือเป็นหลัก พระอาจารย์บุญได้นั่งเรือไปถึงวัดด่านสำโรง จากนั้นก็จ้างชาวบ้านแถวนั้นชื่อนายดำ ให้พายเรือต่อไปยังวัดที่จัดงานเทศน์

ตามปกติต้องใช้เวลาประมาณ ๒-๔ ชั่วโมง กว่าจะพายเรือจากวัดด่านสำโรงไปถึงวัดดังกล่าว ดังนั้นเมื่อเรือออกจากวัดด่านสำโรงแล้ว พระอาจารย์บุญและพระอีกรูปหนึ่งซึ่งเดินทางไปด้วยจึงงีบเอาแรง ปล่อยให้นายดำพายเรือ

ข้างนายดำหลังจากที่พายเรือได้สักชั่วโมงเศษๆ ก็หันหัวเรือขึ้นฝั่งเพื่อเก็บกัญชามาหั่นและสูบอย่างสบายอารมณ์ เมื่ออิ่มเอมใจแล้วก็กลับไปที่เรือแล้วพายต่ออย่างมีชีวิตชีวา ปากก็บอกเป็นระยะๆ ว่า “ใกล้ถึงแล้ว”

หลังจากนั้นไม่ถึงชั่วโมง เรือก็จอดเทียบท่า เมื่อพระอาจารย์บุญตื่นขึ้นมาก็พบว่าเรือกลับมาจอดอยู่ที่วัดด่านสำโรงตรงจุดเดียวกับที่ได้ลงเรือเมื่อ ๒-๓ ชั่วโมงที่แล้ว

พระอาจารย์บุญโกรธเป็นกำลัง ตะโกนไปที่นายดำ "มึงอยู่ที่ไหนก่อนจะย้ายมาที่นี่?"

"แถวหัวรอ อยุธยาครับ" นายดำตอบ

"งั้นดูหน้าข้าดีๆ ซิ" พระอาจารย์บุญสั่ง

เมื่อนายดำทำตามคำสั่ง ก็เห็นแผลเป็นที่หน้าผากพระอาจารย์บุญยาวถึง ๔ นิ้ว

"มึงรู้จักเสือบุญที่อยุธยาไหม?" พระอาจารย์บุญถาม

"รู้จักครับ" นายดำตอบ

"ข้านี่แหละเสือบุญ มึงต้องพายเรือไปที่วัดบ้านก่อนสว่างไม่งั้นตาย!" พระอาจารย์บุญประกาศ

ทันทีที่ได้ยินอาญาสิทธิ์ นายดำรีบหันหัวเรือและพายอย่างไม่คิดชีวิต ในที่สุดก็พาพระอาจารย์บุญถึงที่หมายก่อนสว่างทันงาน

พระอาจารย์บุญไม่ค่อยชอบเปิดเผยอดีตของตัวเองมากนัก แต่บางครั้งก็จำเป็นต้องทำเพื่อให้งานสำเร็จ

เสือบุญเป็นโจรที่มีชื่อกระฉ่อนทั่วอยุธยา บุกปล้นเป็นอาจิณ คราวหนึ่งขณะที่กำลังจะเร้นกายออกจากบ้านที่ปล้นเสร็จ เจ้าของบ้านซึ่งแอบอยู่หลังประตูได้เอาขวานจามหัวเสือบุญ คมขวานเปิดหน้าผากเป็นแผลใหญ่ แต่เสือบุญรอดมาได้เพราะกระโจนลงน้ำเสียก่อน และซ่อนตัวอยู่ใต้ผักตบชวากอใหญ่ คืนนั้นทั้งคืนเลือดไหลไม่หยุด เสือบุญจึงบริกรรมคาถาเพื่อสมานแผล

รุ่งสางกระแสน้ำพาเสือบุญและกอผักตบมาที่หน้าวัดแห่งหนึ่ง เสือบุญกระเสือกกระสนไปขอความช่วยเหลือจากสมภาร เสือบุญสัญญาว่าหากรอดตายจะบวชพรรษาหนึ่ง เผอิญสมภารเป็นหมอยาจึงช่วยรักษาเสือบุญจนหาย

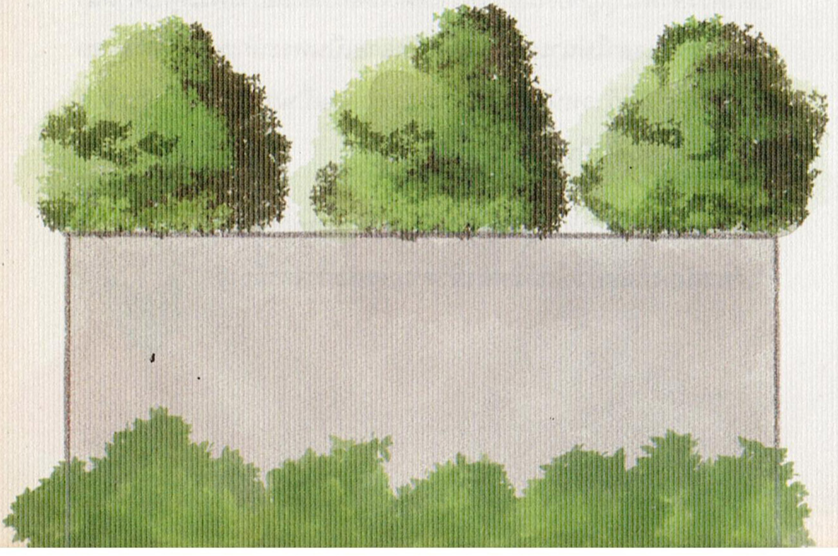
เสือบุญได้บวชตามสัญญาที่วัดเศวตฉัตร พรรษานั้นทั้งพรรษาพระบุญตั้งใจศึกษาเล่าเรียนทั้งธรรมและวินัย สวดมนต์จนคล่องแคล่ว ออกพรรษาพระบุญก็ยังไม่สึก เพราะจิตใจใฝ่ศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนาเสียแล้ว ในเวลาไม่นานพระบุญก็ได้กลายเป็นพระนักเทศน์ที่สามารถ ขณะเดียวกันก็ก้าวหน้าในการศึกษาธรรมจนเป็นเปรียญ ๕ ประโยค และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสในที่สุด

พระกับโจรนั้นอยู่ตรงข้ามกันเหมือนนรกกับสวรรค์ แต่บางครั้งก็เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิดดังชีวิตของพระอาจารย์บุญ

หากไม่ประสบเคราะห์กรรมจวนตาย เสือบุญก็คงไม่หันหน้าเข้าวัด แต่จุดพลิกผันสำคัญในชีวิตของเสือบุญน่าจะอยู่ที่เมตตาของสมภาร ที่รักษาเขาจนหาย หากสมภารท่านนั้นเพียงแต่กระซิบให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองมาจับเสือบุญก็คงไม่มีใครว่าอะไรท่าน (คนสมัยนี้ดูเหมือนจะนิยมใช้วิธีนี้ เพราะปลอดภัยดีและไม่เปลืองตัว) แต่สมภารท่านเห็นว่าการช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากเป็นเรื่องสำคัญกว่า

ที่สำคัญท่านเห็นว่าคนเรานั้นกลับตัวกลับใจได้ แม้จะเลวแค่ไหนก็สามารถเป็นคนดีได้ ใช่ว่าจะต้องกำจัดหรือฆ่าให้ตายสถานเดียว แล้วพระอาจารย์บุญก็ได้พิสูจน์ว่าเมตตาของสมภารท่านนั้นไม่สูญเปล่า พระอาจารย์บุญแม้จะเข้าวัดเมื่อฉกรรจ์แล้ว แต่ท่านก็ได้รับใช้พระพุทธศาสนาหลายสิบปี ท่านมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังจากที่ครองวัดนานถึง ๔๔ ปี

รู้ธรรมจากความประหยัด

มีศิษย์เพียงไม่กี่คนที่รู้ว่าท่านอาจารย์พุทธทาสมี "สมบัติชิ้นเอก" อยู่ชิ้นหนึ่ง สมบัติชิ้นนี้หาในกุฏิก็ไม่พบเพราะอยู่ข้างกายท่านตลอดเวลา สมบัติชิ้นที่ว่าก็คือ แหนบถอนหนวด

แหนบดังกล่าวไม่ได้ทำด้วยวัสดุพิเศษอะไรเลย ออกจะด้อยคุณภาพด้วยซ้ำ เพราะทำจากขาปิ่นโตที่ลูกศิษย์เอามาถวาย ท่านเพียงแต่เอามาพับก็เป็นแหนบได้แล้ว หากจะมีความพิเศษก็ตรงที่เป็นของที่ท่านใช้มานานร่วม ๗๐ ปี คือตั้งแต่บวชมาได้ ๒ พรรษา จวบจนบั้นปลายชีวิตท่านก็ยังใช้แหนบดังกล่าวอยู่

ท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นพระที่ขึ้นชื่อในเรื่องความประหยัดและใช้สิ่งต่างๆ อย่างระมัดระวัง ท่านเคยเล่าว่าหากไม่ประหยัดสวนโมกข์คงจะ "พินาศ" ไปนานแล้ว เนื่องจากตั้งอยู่ในป่า ไกลจากแหล่งชุมชนมาก สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ จึงหาได้ยากไม่เหมือนปัจจุบัน แม้กระทั่งกระดาษชำระก็เป็นของมีค่าสำหรับสวนโมกข์ ท่านเคยเล่าว่าหากมีคนเอาวิมานมาให้ท่านหลังหนึ่งกับกระดาษชำระม้วนหนึ่ง ท่านขอเอากระดาษชำระม้วนเดียว เพราะกระดาษมีประโยชน์ ตรงกันข้ามกับวิมานซึ่งใช้ทำอะไรไม่ได้เลย

เวลาฉัน หากมีแกงหก ท่านจะดึงกระดาษชำระ (แบบม้วน) มาใช้เพียงแผ่นเดียว เมื่อเช็ดเสร็จท่านจะไม่ทิ้งแต่วางไว้บนโต๊ะ หากมีใครจะเก็บไปทิ้งท่านจะห้ามไว้ โดยให้เหตุผลว่าปล่อยไว้สักครู่ กระดาษก็จะแห้ง สามารถเอามาเช็ดใหม่ได้อีก

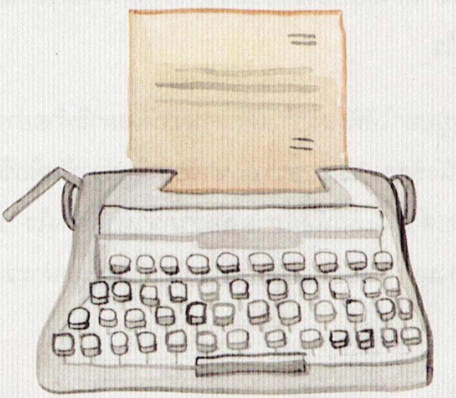
กระดาษคาร์บอนที่ใช้พิมพ์สำเนาต้นฉบับ สมัยนี้ใช้ ๒-๓ ครั้ง ก็ทิ้งแล้ว แต่ท่านจะใช้พิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า แม้คาร์บอนจะจางแล้ว หากยังพิมพ์ได้อยู่ท่านก็ยังใช้ต่อจนกว่าคาร์บอนจะจางกระทั่งอ่านไม่ออก ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือต้นฉบับพิมพ์ดีดหลายพันหน้าที่ออกจากสวนโมกข์ สมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่นั้น เรียกได้ว่าไม่เคยได้สัมผัสกับยางลบหมึกเลย เวลาลูกศิษย์พิมพ์ผิด ท่านจะแนะให้ใช้เข็มซ่อนปลายค่อยๆ เขี่ยเอา ทำให้ลูกศิษย์ต้องพิมพ์ดีดอย่างระมัดระวัง พยายามไม่ให้ผิด นับเป็นการฝึกสติอย่างดี

ท่านอาจารย์ไม่ได้ประหยัดเฉพาะกับอุปกรณ์ที่ต้องซื้อหามาเท่านั้น กระทั่งของที่หาได้ง่ายๆ ในสวนโมกข์ท่านก็ใช้อย่างระมัดระวัง เวลาฉันน้ำ ท่านจะเตือนให้ลูกศิษย์ใส่น้ำมาเพียงครึ่งแก้ว อย่าใส่เต็มแก้ว ท่านว่า ท่านฉันครึ่งแก้วแล้วต้องทิ้งอีกครึ่งแก้ว ไม่เป็นการประหยัด เรียกว่าไม่ใช้น้ำด้วยสติปัญญา

ทุกวันนี้เรามักได้ยินคำประกาศเชิญชวนให้ประหยัดน้ำ ไฟ และอะไรต่ออะไรมากมาย แต่การรณรงค์ให้ประหยัดในปัจจุบันมักเกิดจากความจำเป็นบีบบังคับ เช่น เพราะว่าทรัพยากรกำลังขาดแคลน สิ่งแวดล้อมกำลังวิกฤต แต่สำหรับท่านอาจารย์พุทธทาส ความประหยัดไม่ได้เกิดจากความจำเป็นเท่านั้น หากยังเป็นคุณธรรมในตัวมันเอง นั่นหมายความว่าแม้สิ่งของจะมีมาก ก็ไม่ควรใช้อย่างฟุ่มเฟือย การใช้อย่างประหยัดนอกจากจะเป็นการฝึกให้มีสติ ใช้สิ่งของอย่างระมัดระวังและละเอียดลออแล้ว ยังทำให้พึ่งพิงวัตถุน้อยลงและเอื้อให้ชีวิตเป็นอิสระและโปร่งเบามากขึ้น

ท่านเคยเล่าว่าธรรมะเป็นของละเอียด ดังนั้นคนที่จะรู้ธรรมะได้จึงต้องเป็นคนละเอียดลออ ความละเอียดลออนี้มาจากไหน ส่วนหนึ่งก็มาจากการใช้สิ่งต่างๆ อย่างระมัดระวังนั่นเอง

หลวงปู่ขาวกับเด็กน้อย

หลวงปู่ขาว อนาลโย เป็นวิปัสสนาจารย์สายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่มีลูกศิษย์ลูกหานับถือมาก โดยเฉพาะในภาคอีสาน ท่านเป็นพระที่เด็ดเดี่ยวมั่นคงในสมาธิภาวนา จนเป็นที่เลื่องลือ ขณะเดียวกันท่านก็เปี่ยมไปด้วยเมตตาอย่างมาก

มีเรื่องเล่าว่าคราวหนึ่ง แม่พาเด็กสามขวบมาถวายอาหารเช้าให้หลวงปู่ขาว ในฝาบาตรของหลวงปู่นั้นมีเงาะซึ่งปอกเปลือกเรียบร้อยวางอยู่ใกล้ๆ เด็กไม่เคยเห็นเงาะ ก็สนใจเพราะมันขาว น่ากินดี

หลวงปู่จึงถามเด็กน้อยว่าอยากกินหรือเปล่า ถ้าอยากกินต้องแลกกันนะ เด็กตอบประสาซื่อว่า อยากกิน แล้วถามว่าอยากกินต้องทำอย่างไร

หลวงปู่บอกให้นั่งสมาธิ เด็กถามว่านั่งสมาธิทำอย่างไร หลวงปู่จึงแนะว่า ให้นั่งขัดสมาธิ ขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย หลับตาแล้วภาวนาไปด้วย เด็กน้อยถามต่อว่าภาวนาอย่างไร หลวงปู่ขาวก็บอกว่าให้ภาวนาว่า “หมากเงาะ” (ภาษาอีสานเรียกลูกเงาะว่าหมากเงาะ)

เด็กก็ทำตาม ทีแรกเด็กนั่งไปก็เลียริมฝีปากไปด้วยเพราะอยากกินมาก แต่พอนั่งสมาธิไปสักพัก จิตก็รวมเป็นหนึ่ง รู้สึกสบายเพราะว่าจิตไปอยู่ที่คำว่าหมากเงาะๆ เด็กรู้สึกสงบเป็นอย่างยิ่ง

ไม่นานเด็กก็ได้ยินเสียงระฆัง พอเปิดตาขึ้นมาปรากฏว่า ไม่มีใครอยู่ในศาลาแล้ว มีแต่หลวงปู่ขาวกำลังนั่งสมาธิอยู่ด้วย ปรากฏว่าตอนนั้นเป็นเวลาบ่ายสามแล้ว เป็นเวลาที่พระจะต้องออกมาทำกิจส่วนรวม

วันนั้นเด็กน้อยนั่งสมาธินานถึงเจ็ดชั่วโมง ทั้งๆ ที่ไม่เคยนั่งสมาธิมาก่อน และไม่ได้สนใจสมาธิด้วย สนใจอย่างเดียวคือ "หมากเงาะ"

หลวงปู่ขาวทราบดีว่า สมาธินั้นไม่ใช่เรื่องของผู้ใหญ่เท่านั้น เด็กก็ทำได้ เพราะเป็นศักยภาพที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน ใช่แต่เท่านั้น ท่านยังทราบดีว่า อุบายที่นำไปสู่สมาธินั้นมีมากมายหลายอย่าง แม้แต่ความอยากหรือ "ตัณหา" ก็สามารถจูงใจให้เกิดสมาธิได้ หากรู้จักใช้ให้เป็น ไม่จำเป็นว่าจะต้องบริกรรมด้วยคำว่า "พุทโธ" หรือ "พองหนอยุบหนอ" เท่านั้น

ทุกอย่างที่เรามีอยู่ ไม่ว่ารูปธรรมหรือนามธรรม หากใช้ให้เป็นก็สามารถก่อประโยชน์หรือสร้างกุศลธรรมให้เกิดขึ้นได้ทั้งนั้น รวมทั้งกิเลส แม้แต่ความทุกข์ ไม่เพียงช่วยให้เราเข้มแข็งหรือตั้งอยู่ในความไม่ประมาทเท่านั้น แต่หากเรารู้จักและเข้าใจมันอย่างแจ่มแจ้งก็ช่วยให้เกิดปัญญาจนเป็นอิสระจากความทุกข์ได้

กายป่วย ใจไม่ป่วย

คราวหนึ่งหลวงปู่บุดดา ถาวโร ได้รับนิมนต์ไปฉันที่บ้านของโยมผู้หนึ่ง มีพระหลายรูปไปร่วมฉันด้วย พอฉันเสร็จไม่นานพระทุกรูปก็อาเจียนอย่างหนัก เนื่องจากอาหารเป็นพิษ อาเจียนเสร็จก็หมดแรง ส่วนเจ้าบ้านตกใจมากที่เกิดเหตุไม่คาดฝันขึ้น

เช้าวันนั้นพระทุกรูปล้มนอนเพราะหมดแรง คงเหลือแต่หลวงปู่บุดดารูปเดียว ทั้งๆ ที่ท่านเองก็อาเจียนไม่น้อยกว่าพระรูปอื่น เวลาจะอาเจียนท่านก็ลากกระโถนจากใต้ที่นั่งออกมา พออาเจียนเสร็จท่านก็คุยต่อ ไม่ได้แสดงอาการอ่อนเพลียแต่อย่างใด

ภายหลังได้มีผู้ถามหลวงปู่บุดดาว่า หลวงพ่อไม่เป็นอะไรหรือจึงนั่งคุยกับญาติโยมเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น

หลวงปู่บุดดาตอบว่า เจ้าภาพเขามีความทุกข์ใจที่นำอาหารเป็นพิษมาถวายพระ ท่านเลยนั่งคุยให้เขาคลายทุกข์ใจ ท่านยังกล่าวต่อว่า “ร่างกายเรานี้มันสักแต่ว่าเท่านั้น ธาตุ ๔ มันถูกยาเมา ยาเบื่อมันก็แสดงอาการต่างๆ นานา ส่วนจิตใจมันไม่ได้ถูก ก็เลยไม่เป็นอะไรเหตุเพราะกายกับใจมันคนละเรื่อง รวมกันไม่ได้”

อีกคราวหนึ่งท่านต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อผ่าตัดนิ่ว หลังจากผ่าตัดเสร็จ หลวงปู่ก็พูดว่า "ค่อยยังชั่วแล้ว ไม่เป็นไรแล้ว"

แพทย์และพยาบาลพากันแปลกใจ ถามหลวงปู่ว่า ท่านไม่รู้สึกเจ็บเลยหรือ คนอื่นผ่าตัดน้อยกว่าหลวงปู่ ยังแสดงอาการเจ็บปวดมากกว่า หลวงปู่ทำอย่างไรถึงไม่เจ็บ

หลวงปู่ตอบว่า "ร่างกายของหลวงปู่ก็เหมือนกัน ทำไมมันจะไม่เจ็บ แต่จิตใจต่างหากที่ไม่ได้เจ็บป่วยไปกับร่างกายด้วยเท่านั้น"

ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องของกาย แต่แทนที่จะเห็นว่ากายป่วยหรือกายเจ็บ เรามักจะทึกทักหรือสำคัญมั่นหมายว่า "กูป่วย" หรือ "กูเจ็บ" ความป่วยจึงลามไปถึงใจ หาไม่ก็ไปยึดติดถือมั่นกับความเจ็บปวด ใจจึงปวดไปด้วย หลวงปู่บุดดาเป็นผู้มีปัญญา ท่านเห็นว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา ใจจึงไม่ทุกข์ร้อนไปด้วย แม้จะมีทุกขเวทนาเกิดขึ้นก็เพียงแต่รู้เฉยๆ ไม่ยึดติดถือมั่นกับทุกขเวทนานั้น ใจจึงโปร่งเบาสุขสบาย

บุญของยายแฟง

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) หรือหลวงพ่อโต เป็นผู้ที่มีเมตตาสูงมาก ใครขออะไรจากท่าน มักจะไม่ผิดหวัง แม้แต่กัณฑ์เทศน์ท่านก็ให้ใครต่อใครได้อย่างง่ายดาย ขณะเดียวกันท่านก็ไม่ค่อยถือตัวหรือติดในสมมติ ผู้คนจึงมองว่าท่านมีพฤติกรรมแปลกๆ ไม่เหมือนใคร หาว่าท่านเป็น "พระบ้า" ก็มี

อย่างไรก็ตาม หากเป็นเรื่องความถูกต้องแล้ว ท่านเข้มแข็งมั่นคงมาก ไม่ยอมโอนอ่อนเลย แต่ก็มิใช่แข็งกระด้าง หากมีกุศโลบาย สมัยที่ท่านมีสมณศักดิ์เป็นพระเทพกวี ได้รับนิมนต์เข้าไปเทศน์ในจวนของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งเป็นขุนนางที่มีอำนาจมากที่สุดในเวลานั้น แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเกรงใจ

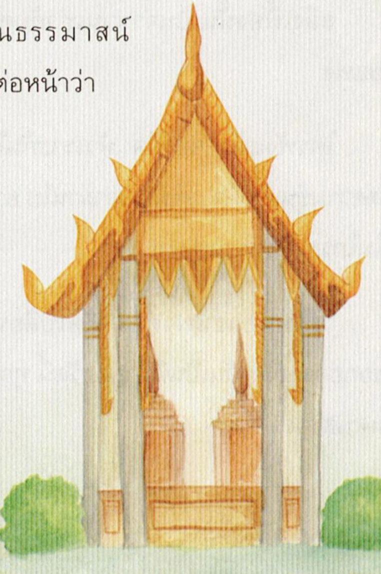
เมื่อท่านขึ้นธรรมาสน์ ให้ศีลเสร็จ ก็เริ่มแสดงพระธรรมเทศนา ระหว่างนั้นขุนนางที่รับใช้สมเด็จเจ้าพระยาฯ รวมทั้งพวกที่มาจากหัวเมืองพากันหมอบกับพื้นฟังธรรมกันเป็นแถว ตรงข้ามกับสมเด็จเจ้าพระยาฯ กลับนั่งเอกเขนกอยู่บนเก้าอี้ ไขว่ห้างรินน้ำชาฟังเทศน์

หลวงพ่อโตจึงเทศน์ว่า “สัมมามัวรินกินน้ำชา มิจฉาหมอบก้มประนมมือ”

สมเด็จเจ้าพระยาฯ ได้ยินก็โมโห ลุกเข้าเรือนไปทันที ส่วนหลวงพ่อโตก็ลงจากธรรมาสน์กลับวัดระฆัง ว่ากันว่าสมเด็จเจ้าพระยาฯ ขุ่นเคืองท่านอยู่นาน

อีกคราวหนึ่งท่านได้รับนิมนต์เทศน์ฉลองวัดของยายแฟง ยายแฟงผู้นี้เป็นแม่เล้าที่ร่ำรวยจากน้ำพักน้ำแรงของโสเภณี เมื่อยายแฟงมีอายุมากขึ้น อยากทำบุญครั้งใหญ่เพื่อลบรอยบาป จึงบริจาคเงินสร้างวัด ตั้งชื่อว่าวัดใหม่ยายแฟง เมื่อสร้างวัดเสร็จ ยายแฟงดีใจมากที่สามารถสร้างวัดได้อย่างเศรษฐีแม้มีอาชีพเป็นแม่เล้า

เมื่อหลวงพ่อโตขึ้นธรรมาสน์ท่านได้เทศน์ให้ยายแฟงฟังต่อหน้าว่า

"ยายแฟงสร้างวัดครั้งนี้ ได้ผลอานิสงส์บกพร่อง ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะเงินที่สร้างวัดเป็นเงินที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของคนอื่นที่ไม่ชอบด้วยธรรมเนียม ถ้าเปรียบอานิสงส์นี้ด้วยเงินเหรียญบาท ยายแฟงก็ได้ไม่เต็มบาท จะได้สักสลึงเฟื้องเท่านั้น นี่ว่าอย่างเกรงใจกันนะ"

สลึงเฟื้องนั้นเป็นจำนวนเท่ากับค่าตัวของหญิงโสเภณีในซ่องยายแฟง

ใครฟังแล้วก็ชอบใจ หัวเราะกันใหญ่ แต่ยายแฟงไม่ขำด้วย มีแต่ความขุ่นเคืองใจ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ยายแฟงก็เห็นจริง ตามที่ท่านว่า จึงไม่โกรธเคืองท่านต่อไป

วัดใหม่ยายแฟงต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดคณิกาผล เป็นการยกย่องคณิกาอันเป็นที่มาของวัดนี้ ทุกวันนี้น้อยคนที่จะรู้ว่ายายแฟงเป็นคนสร้างวัดนี้

น้ำมนต์ของหลวงพ่อเทียน

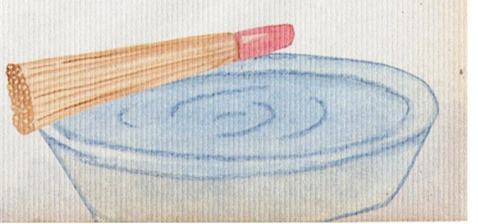
ในช่วงเจ็ดปีสุดท้ายของหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ท่านต้องเข้าโรงพยาบาลอยู่หลายครั้งเนื่องจากมีมะเร็งในลำไส้ เป็นโอกาสให้นายแพทย์วัฒนา สุพรหมจักร ได้รู้จักท่านอย่างใกล้ชิด ในขณะที่หมอวัฒนารักษากายของหลวงพ่อด้วยการให้ยา หลวงพ่อก็ได้รักษาใจของหมอวัฒนาด้วยการให้ธรรม

หมอวัฒนาเล่าว่าตอนที่รู้จักหลวงพ่อเทียนใหม่ๆ กำลังสนใจพระเครื่องมาก วันหนึ่งได้เอาพระนางพญาพิษณุโลกมาให้ท่านดู พร้อมกับอวดว่าพระเครื่ององค์นี้เก่าแก่มาก สร้างมาตั้ง ๗๐๐ ปีแล้ว

“พระองค์นี้ทำจากอะไร” ท่านถาม

หมอวัฒนาอธิบายว่า “ทำจากเนื้อดินเผาแกร่ง สีเนื้อ มะขามเปียก มีแร่ต่างๆ ปรากฏอยู่เต็ม”

ได้ยินเช่นนั้น ท่านก็พูดเรียบๆ ว่า “ดินนั้นเกิดมาพร้อมกันตั้งแต่สร้างโลก พระองค์นี้ไม่ได้เก่าแก่ไปกว่าดินที่เราเหยียบก่อนเข้ามาในบ้านนี้หรอก”

เพียงประโยคนี้ประโยคเดียว หมอวัฒนาก็ “ตาสว่าง” ตัดสินใจถอดพระเครื่องออกจากคออย่างไม่ลังเล

เคยมีคนถามท่านว่าแขวนพระดีหรือไม่ ท่านตอบว่า “ดี แต่มีสิ่งที่ดีกว่าแขวนพระจะเอาไหม”

อีกคราวหนึ่งมีคนถามท่านด้วยความสงสัยว่า เครื่องรางของขลังของเขามีอานุภาพตามที่เล่าลือหรือไม่ ท่านไม่ตอบ แต่ถามกลับว่า “คนทำตายหรือยัง”

เมื่อได้คำตอบว่าคนที่ทำได้ตายแล้วเพราะเป็นของมรดกตกทอดกันมา ท่านจึงตอบว่า

“คนที่ทำยังตายเลย แล้วเราจะหวังสิ่งนี้ ช่วยไม่ให้เราตายได้อย่างไร”

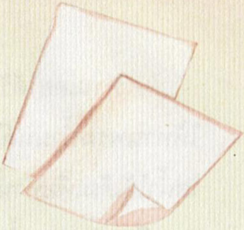
แม้หลวงพ่อเทียนเป็นหลวงตาที่พูดน้อย น้ำเสียงเบา แต่ถ้าพูดถึงการสอนธรรมแล้ว ท่านมั่นคง พูดตรง ไม่อ้อมค้อม และไม่ยอมประนีประนอมเลย โดยเฉพาะเมื่อต้องเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่คนเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ ท่านเห็นว่านั่นกลับทำให้คนมีความหลงงมงายมากขึ้นและเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงธรรม

ท่านเคยได้รับนิมนต์ไปสวดในงานบุญแห่งหนึ่ง เจ้าภาพอยากให้ท่านพรมน้ำมนต์ให้ ท่านจึงขอให้เจ้าภาพเตรียมกาละมังขนาดใหญ่ใส่น้ำให้เต็มเพื่อทำน้ำมนต์แทนที่จะทำจากน้ำในบาตร เมื่อทำเสร็จแล้วแทนที่จะประพรมน้ำมนต์ ท่านกลับเอาน้ำมนต์ในกาละมังสาดไปทั่วบ้าน แล้วบอกว่า

"ช่วยกันเก็บช่วยกันถู อันนี้แหละเป็นมงคล การที่เราใช้น้ำมนต์ประพรมตัวเรา อาจจะแพ้ลูกไม้ใบหญ้าที่ใส่ไว้ในน้ำมนต์ มีอาการผื่นคันขึ้นมา ต้องเปลืองเงินทองซื้อหยูกยารักษาอีก แล้วมันจะเป็นมงคลได้อย่างไร"

เพราะถือจึงหนัก

นาวาเอกผู้หนึ่งได้เข้าไปกราบสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ซึ่งทรงเคยเป็นอุปัชฌาย์เมื่อครั้งเข้าอุปสมบทที่วัดบวรนิเวศ หน้าตาของนาวาเอกดูหม่นหมองและอิดโรย ท่าทางอมทุกข์ สมเด็จฯ จึงรับสั่งถามว่า “เป็นไงมั่งพักนี้?”

“หนักครับ” เขาทูล “ช่วงนี้แย่มากเลยครับ”

“หนักอะไร?” สมเด็จฯ ถาม

แล้วนาวาเอกก็ทูลเล่าถึงปัญหาต่างๆ ที่ประดังประเดเข้ามาทั้งเรื่องชีวิตและงานการ เขาบอกว่าตอนนี้จวนจะแบกไม่ไหวแล้ว จึงมาเฝ้าสมเด็จฯ เพื่อขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง สมเด็จฯ นั่งสักพัก ก็รับสั่งให้เขานั่งคุกเข่าและยื่นมือทั้งสองออกมาข้างหน้า แล้วพระองค์ก็หยิบเศษกระดาษชิ้นหนึ่งมาวางบนฝ่ามือทั้งสองของนาวาเอก จากนั้นพระองค์ก็เสด็จออกไปจากที่ประทับ พร้อมกับรับสั่งว่า “นั่งอยู่นี่แหละ อย่าขยับหรือไปไหนจนกว่าข้าจะกลับมา จะเข้าไปข้างในสักประเดี๋ยว”

นาวาเอกนั่งอยู่ในท่าคุกเข่าและประคองกระดาษทั้งสองมืออยู่เป็นเวลานาน ๑๐ นาทีก็แล้ว ๒๐ นาทีก็แล้ว สมเด็จฯ ก็ยังไม่เสด็จ

ออกมา เขาเริ่มเหนื่อย แขนก็เมื่อยล้า กระดาษชิ้นเล็กๆ ซึ่งเบาหวิว ดูจะหนักขึ้นเรื่อยๆ จนเหงื่อเริ่มออก

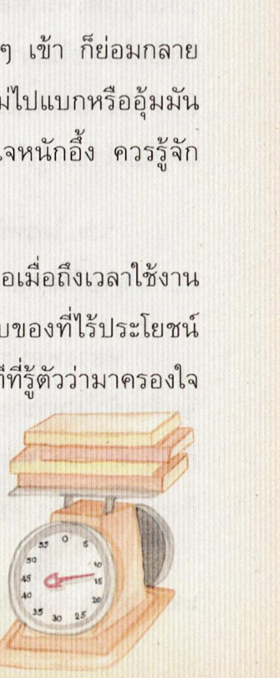
ในที่สุดสมเด็จฯ ก็เสด็จเข้ามาประทับที่เดิม ทำทีเหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น สักพักก็มองกระดาษที่มือนาวาเอก แล้วทรงถามว่า "เป็นไง?"

"หนักครับ พระเดชพระคุณ เมื่อยจนจะทนไม่ไหว"

"อ้าว ทำไมไม่วางมันลงเสียล่ะ?" สมเด็จฯ รับสั่ง "ก็ไปยอมให้มันอยู่อย่างนั้น มันก็หนักอยู่อย่างนั้นน่ะสิ มันจะเป็นอย่างอื่นไปได้ยังไง"

กระดาษชิ้นเล็กๆ ที่เบาหวิว หากถือนานๆ เข้า ก็ย่อมกลายเป็นของหนัก ตรงกันข้ามก้อนหินก้อนใหญ่ถ้าไม่ไปแบกหรืออุ้มมันก็ไม่รู้สึกหนัก ฉะนั้นถ้าไม่อยากให้ชีวิตหรือจิตใจหนักอึ้ง ควรรู้จักปล่อยวางเสียบ้าง

แม้แต่ของที่มีประโยชน์ เราควรยึดถือก็ต่อเมื่อถึงเวลาใช้งาน เมื่อใช้เสร็จ ก็ควรวางลงเสีย นับประสาอะไรกับของที่ไร้ประโยชน์ เช่น ความทุกข์ ความห่วงกังวล ยิ่งต้องวางทันทีที่รู้ตัวว่ามาครองใจ หาไม่แล้วจะกลายเป็นของหนักจนเอาตัวไม่รอด

ความเข้มแข็งที่แท้จริง

ถ้ำยายปริก เกาะสีชัง เป็นสถานที่วิเวก เหมาะแก่การภาวนา หลวงพ่อประสิทธิ์ ถาวโร จึงมาจำพรรษาอยู่เนืองๆ ภายหลังท่านได้บุกเบิกและพัฒนาจนกลายเป็นวัดสมบูรณ์ มีพระและแม่ชีมาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก

ช่วงหนึ่งมีการก่อสร้างกำแพงหินด้านหน้าวัด เมื่อหินศิลาแลงมาถึง หลวงพ่อได้สั่งให้กองไว้ด้านนอกวัดเพื่อนำมาก่อกำแพงในวันรุ่งขึ้น บังเอิญกองหินเหล่านั้นเหลื่อมล้ำเข้าไปในที่ของชาวบ้านคนหนึ่ง ซึ่งเป็นไม้เบื่อไม้เมากับวัดมานาน เหตุเพราะต้องการยึดครองที่ดินของวัด อันที่จริงกองหินนั้นล้ำเข้าไปในที่ของเขาเพียง ๑-๒ นิ้ว เท่านั้น แต่เมื่อเจ้าของรู้เข้าจึงไม่พอใจ เดินมาที่วัดพร้อมตะโกนขึ้นว่า

"เฮ้ย ใครหน้าไหนวะ มันบังอาจเอาหินเอาดินมากองในที่ของกู ออกมาเจอกันหน่อยซิ"

หลวงพ่อประสิทธิ์กำลังนั่งพักผ่อนอยู่ที่กุฏิหน้าประตูวัดพอดี จึงเดินเข้าไปหาชายผู้นั้น แล้วพูดว่า "เออแน่ะโยม จะเอาอะไรกับพระกับเจ้านักหนา หลวงพ่อขอวางไว้แค่สักคืนหนึ่งเท่านั้นแหละ พรุ่งนี้ก็จะขนออกแล้ว ค่อยพูดค่อยจากันก็ได้"

ชายผู้นั้นไม่ฟัง ตวาดกลับว่า "ไม่รู้ล่ะ ประเดี๋ยวพวกมึงไปขนออกจากที่กูให้หมดเลยนะ" พูดพลางชี้หน้าหลวงพ่อ พร้อมกับขู่ว่าถ้าไม่ขนออกไป จะไปแจ้งทั้งนายอำเภอและตำรวจ "เอาพวกมึงเข้าคุกให้หมด ข้อหาบุกรุกที่ของกู โธ่เอ๋ย พวกมึงน่ะ ก็เป็นแค่ไอ้พระเฮงซวย"

ทั้งๆ ที่ถูกสบประมาทด้วยถ้อยคำหยาบคาย หลวงพ่อประสิทธิ์ยังคงนิ่งสงบ ไม่มีอาการโกรธหรือหงุดหงิดแต่อย่างใด ท่านกลับไปนั่งหน้ากุฏิและดื่มน้ำปานะอย่างสบาย ราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น

วันรุ่งขึ้นนายอำเภอและตำรวจมาที่วัด แต่หลังจากตรวจดูกองหินหน้าวัดแล้ว ก็เห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย หินล้ำเข้าไปในที่ของชายผู้นั้นแค่นิ้วสองนิ้ว ไม่น่าเอะอะโวยวายจนเป็นเรื่องเลย สักพักก็ลาหลวงพ่อกลับ

หลังจากวันนั้น มีศิษย์คนหนึ่งซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ตลอด เล่าให้หลวงพ่อประสิทธิ์ฟังว่า เขาเสียใจมากที่เห็นหลวงพ่อถูกด่า รู้สึกตกใจและว้าวุ่นเป็นที่สุด

หลวงพ่อหัวเราะอย่างคนอารมณ์ดีแล้วพูดว่า "ปัดโธ่เอ๊ย เอ็งก็ไปคิดมากทำไม จำไว้นะ คำพูดน่ะมันก็แค่ลมปาก พูดไปก็ดับไปเป็นล้มเป็นแล้งไปทุกคราวคำ ถือสาอะไรกับมัน แล้วลิ้นคนก็ไม่มีกระดูกสักหน่อย จริงจังกับมันแล้วได้อะไรขึ้นมา"

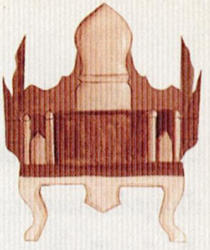
ช่วงที่ท่านมาบุกเบิกสร้างวัดถ้ำยายปริกนั้น ถูกชาวบ้านบางกลุ่มรังควานเป็นประจำ เพราะอยากได้ที่ดินของวัด เวลาท่านออกบิณฑบาต เขาก็จ้างคนหรือสั่งให้ลูกหลานมายืนด่าท่าน มีคราวหนึ่งจ้างคนมาผลักท่านจนตกถนน บาตรหลุดมือ แต่ท่านก็ไม่ตอบโต้ ทั้งไม่ด่าว่าหรือแจ้งตำรวจ ถือเสียว่า "กรรมเก่ามันตามมาทัน ใช้กรรมให้มันไป อโหสิให้มัน และอวยพรให้มันเจริญๆ"

เคยมีลูกศิษย์ถามท่านว่าเหตุใดท่านจึงไม่ไปจากที่นั่น ท่านตอบว่า "ก็ว่าจะไปหลายครั้งแล้ว ใช่ว่าจะอยากอยู่ แต่พอระลึกว่า ถ้าเราไปที่อื่นแล้วเราถูกเขาด่าอีกล่ะ มิต้องร่อนเร่ไปเรื่อยหรือ จึงนึกถึงพระพุทธองค์ตรัสว่า เกิดที่ไหนให้มันดับตรงนั้น ปัญหามันมีเกิดมันก็ต้องมีดับ เมื่อเรามีสติ สมาธิ ความเพียร และปัญญา ปัญหาทุกอย่างไม่ว่าทางโลกทางธรรมก็แก้ได้ หรือไม่ก็บรรเทาเบาบางลงไปได้ทั้งนั้น"

กาลเวลาพิสูจน์ว่าคำของท่านเป็นความจริง ในที่สุดการรังควานก็ยุติ ผู้ที่กลั่นแกล้งท่านแพ้ภัยตนเอง ต่างรับกรรมกันไปถ้วนหน้า

แรงมาก็แรงไป ไม่ใช่วิสัยของสมณะ หลวงพ่อประสิทธิ์เป็นแบบอย่างของศากยบุตรผู้มั่นคงในพุทธภาษิตที่ว่า "พึงเอาชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ พึงเอาชนะความร้าย ด้วยความดี" ใช่แต่เท่านั้นท่านยังสอนให้เราเห็นว่า ความเข้มแข็งที่แท้จริงมิได้อยู่ที่การแสดงอำนาจ แต่อยู่ที่ความมั่นคงในใจ กล่าวคือ ไม่ว่าเจออะไร ใจก็ยังนิ่งสงบ ถูกกระทำเพียงใด ใจก็ไม่ทุกข์

หลวงปู่ดีเนาะ

เมื่อ ๕๐ ปีก่อน หากไปถามคนอุดรว่า รู้จักพระเทพวิสุทธาจารย์ไหม ส่วนใหญ่คงได้แต่ส่ายหน้า แต่ถ้าถามถึง “หลวงปู่ดีเนาะ” ทุกคนจะรู้จักเป็นอย่างดี เพราะท่านเป็นพระที่ชาวอุดรให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่ดีเนาะ มีนามเดิมว่า บุ ปลัดกอง เกิดที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ ต่อมาครอบครัวของท่านได้อพยพมาอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ท่านอุปสมบทเมื่ออายุ ๒๓ ปี บวชได้ ๓ พรรษา ก็ได้ไปจำพรรษาที่วัดมัชฌิมาวาส และอยู่ประจำที่วัดนี้โดยตลอด จนได้เป็นเจ้าอาวาส และได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นลำดับ จนเป็นพระราชาคณะชั้นเทพ

เหตุที่ท่านมีฉายาว่า “หลวงปู่ดีเนาะ” ก็เพราะว่าเวลาท่านพูดคุยกับใครก็ตาม ท่านชอบกล่าวคำว่า “ดีเนาะ” อยู่เป็นนิจ ไม่ว่าเรื่องที่ท่านได้รับฟังนั้นจะเป็นเรื่องร้ายเพียงใดก็ตาม

มิใช่แต่เรื่องที่ท่านได้ยินเท่านั้น เวลามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นกับท่าน แม้เป็นเรื่องไม่ดีหรือเรื่องร้าย ท่านก็กล่าวคำว่า "ดีเนาะ" และไม่ได้มีท่าเป็นทุกข์ร้อนแต่อย่างใด ท่านมีอารมณ์ดีอยู่เสมอเพราะมองทุกอย่างเป็นเรื่องดีไปหมด

มีเรื่องเล่าว่าวันหนึ่ง ท่านได้รับนิมนต์ไปเทศน์ที่บ้านโยม เจ้าภาพแจ้งว่าจะมารับแต่เช้า แต่หลวงปู่นั่งรอจนสายโยมก็ไม่มาสักที ท่านจึงว่า "ไม่มา ก็ดีเหมือนกันเนาะ เราฉันข้าวของเราดีกว่า"

ฉันได้สักพัก โยมก็มารับ พร้อมกับขอโทษหลวงปู่ที่มาช้า เนื่องจากรถเสีย ท่านหยุดฉันกลางคัน พูดกับโยมว่า "อือ ก็ดีเนาะ ไปฉันที่งานเนาะ"

นั่งรถไปได้สักพัก ปรากฏว่าเครื่องดับ คนขับแจ้งว่ารถเสีย หลวงปู่ก็ว่า "ดีเนาะ ได้หยุดพักชมวิวเนาะ"

หลังจากคนขับซ่อมรถพักใหญ่ ก็เอ่ยปากขอให้หลวงปู่ช่วยเข็นรถ ท่านยิ้มแล้วบอกว่า "โอ้ดีเนาะ ได้ออกกำลังเนาะ" ว่าแล้วก็ออกแรงช่วยเข็นรถจนวิ่งได้

กว่ารถจะไปถึงบ้านงาน ก็เลยเที่ยงแล้ว เป็นอันว่าวันนั้นหลวงปู่แทบไม่ได้ฉันข้าวเลย แต่ท่านก็ยังยิ้มได้ ท่านนั่งพักสักครู่ เจ้าภาพก็นิมนต์ท่านขึ้นเทศน์

"ดีเนาะ มาถึงก็ได้ทำงานเลยเนาะ" ว่าแล้วท่านก็ขึ้นธรรมมาสน์เทศน์จนจบ มีคนชงกาแฟถวาย แต่เผลอตักเกลือใส่แทนน้ำตาล หลวงปู่จิบกาแฟไปหนึ่งคำ แล้วก็บอกโยมว่า "โอ้ดีเนาะ ดีๆ" แล้วก็วาง

ลูกศิษย์เห็นหลวงปู่ไม่ฉันกาแฟแล้ว จึงอยากดื่มต่อเพื่อเป็นสิริมงคล ครั้นดื่มกาแฟไม่ทันจะกลืนก็พ่นพรวดออกมา "เค็มปี๋เลยหลวงปู่ฉันเข้าไปได้ยังไง"

"ก็ดีเนาะ ฉันกาแฟหวานๆ มานาน" หลวงปู่ว่า "ฉันเค็มๆ บ้างก็ดีเหมือนกัน"

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นที่กล่าวขานกัน คราวหนึ่งโจรได้ขึ้นกุฏิหลวงปู่ พร้อมกับเอาปืนจี้ท่าน แล้วประกาศว่า "นี่คือการปล้นอย่าขัดขืนนะหลวงปู่"

หลวงปู่แทนที่จะสะทกสะท้าน กลับยิ้มให้โจร แล้วกล่าวว่า "ปล้นก็ดีเนาะ"

โจรชะงักด้วยความแปลกใจ ถามหลวงปู่ว่า ถูกปล้นทำไมถึงว่าดี หลวงปู่ตอบว่า "ทำไมจะไม่ดีล่ะ ก็ข้าต้องทนทุกข์ทรมานเฝ้าไอ้สมบัติบ้าๆ นี่ตั้งนานแล้ว เอ็งเอาไปเสียให้หมด ข้าจะได้ไม่ต้องเฝ้ามันอีก"

โจรขู่ว่า นี่ไม่ใช่แค่ปล้นนะ แต่เขาตั้งใจจะฆ่าหลวงปู่ด้วย เพื่อปิดปากเจ้าทรัพย์ "ฆ่าก็ดีเนาะ" หลวงปู่ตอบ

โจรแปลกใจจึงถามว่า ถูกฆ่ามันดีตรงไหน หลวงปู่ตอบว่า "ข้ามันแก่แล้ว ตายเสียได้ก็ดี จะได้ไม่ทุกข์ร้อนอะไร"

โจรรู้สึกอ่อนใจเลยบอกว่า "ถ้าอย่างนั้นฉันไม่ฆ่าหรอก"

"ไม่ฆ่าก็ดีเนอะ"

โจรสงสัยถามหลวงปู่ว่า "ทำไมฆ่าก็ดี ไม่ฆ่าก็ดีอีก"

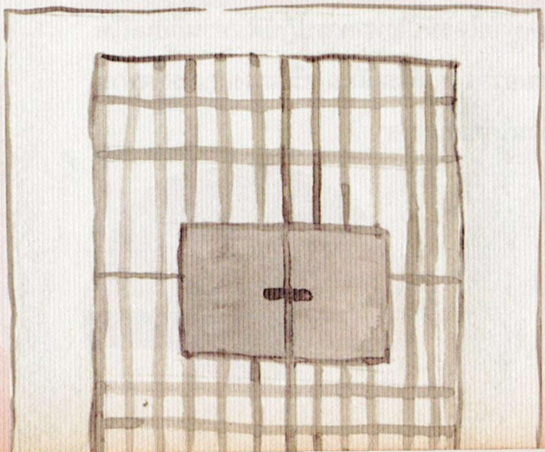
หลวงปู่ตอบว่า "การฆ่ามันเป็นบาป เอ็งจะต้องชดใช้เวรทั้งชาตินี้และชาติหน้า อย่างน้อยตำรวจเขาจะต้องจับเอ็งเข้าคุก เข้าตะราง หรือไม่ก็ถูกฆ่าตาย ตายแล้วก็ยังตกนรกอีก"

ในที่สุดโจรก็เปลี่ยนใจ บอกหลวงปู่ "ถ้าอย่างนั้นฉันไม่ปล้นหลวงปู่แล้ว" หลวงปู่ตอบเหมือนเดิมว่า "ไม่ปล้นก็ดีเนาะ"

โจรผู้นี้ภายหลังได้สำนึกบาป มอบตัวกับตำรวจ เมื่อพ้นโทษออกมา ก็ขอบวชกับหลวงปู่

เป็นเพราะหลวงปู่มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ ขณะเดียวกันคำว่า "ดีเนาะ" ของท่านก็เตือนใจให้ผู้คนรู้จักหาประโยชน์จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าดีหรือร้าย เป็นเสมือนการสอนธรรมที่กระชับสั้นแต่มีความหมายลึกซึ้ง ดังนั้นเมื่อท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ จึงมีราชทินนามว่า "สาธุอุทานธรรมวาที" ซึ่งแปลว่า "ผู้สอนธรรมโดยกล่าวคำว่าดีเนาะ"

ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาสเป็นเวลานานถึง ๖๒ ปี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงได้ถึงแก่มรณภาพลง สิริอายุ ๙๘ ปี

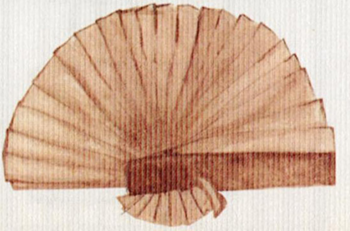

ทางใครทางมัน

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล เป็นผู้มีประสบการณ์การปฏิบัติมาอย่างยาวนาน จนเจนจบด้านกรรมฐาน แจ่มแจ้งในเรื่องจิต กระทั่งหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กล่าวยกย่องว่า “ท่านดูลย์นี้ เป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นอย่างยิ่ง สามารถมีสานุศิษย์และผู้ติดตามมาประพฤติปฏิบัติธรรมด้วยเป็นจำนวนมาก”

เป็นธรรมดาอยู่นั่นเองที่ผู้คนจากทุกสารทิศนับถือท่านเป็นอาจารย์ แต่หลวงปู่ดูลย์มักออกตัวว่า ท่านเป็นเพียงนักปฏิบัติเฒ่าชราที่ผ่านประสบการณ์มานาน พอจะเป็นกัลยาณมิตรได้บ้าง พร้อมกับแนะว่า ขอให้ถือท่านเป็นผู้ร่วมศึกษาหาแนวทางรอดก็พอ

ท่านไม่เคยถือใครว่าเป็นศิษย์ หรือถือตัวว่าเป็นอาจารย์ของผู้ใด ผู้ที่ใกล้ชิดท่านยืนยันว่าตลอดชีวิตของหลวงปู่ ท่านไม่เคยอ้างหรือวางตนเป็นครูบาอาจารย์เลย แต่หากใครมีปัญหาการปฏิบัติ ท่านก็ยินดีให้ความช่วยเหลือ ดังย้ำอยู่เสมอว่า อย่าได้รีรอลังเล หรือเกรงอกเกรงใจท่าน ขอให้ไปพบเพื่อไต่ถามท่านได้ตลอดเวลา

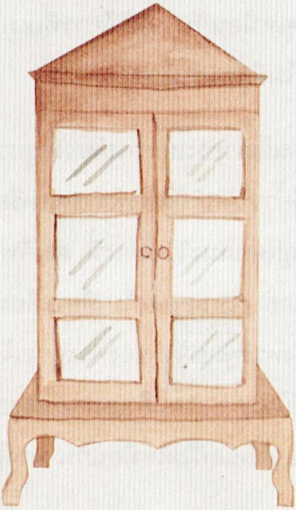

เวลาท่านให้คำแนะนำ แม้กระทั่งกับพระที่ใกล้ชิดคุ้นเคย ท่านก็ไม่เคย "ฟันธง" หรือกำชับว่าต้องทำอย่างนี้ๆ เท่านั้น ท่านมักจะพูดว่า "ผมเข้าใจว่า อย่างนี้นะ เท่าที่ผมเคยปฏิบัติมา ผมแก้ไขอย่างนี้ ผมทำอย่างนี้ คุณลองนำไปประกอบการพิจารณาดูอาจจะได้ข้อคิดว่าควรปฏิบัติของตนอย่างไร"

ท่านไม่เคยยืนยันว่าวิธีการของท่านเท่านั้นที่ถูก ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสหรือส่งเสริมให้ลูกศิษย์ได้นำไปไตร่ตรองพิจารณาด้วยตนเอง เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง ทั้งนี้เพราะท่านตระหนักดีว่า คนเรานั้นแตกต่างกัน แม้มีปัญหาเหมือนกัน แต่สาเหตุอาจต่างกัน หรือถึงจะมีสาเหตุเหมือนกัน แต่วิธีการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว

บางครั้งท่านก็เอาประสบการณ์ของครูบาอาจารย์เช่นหลวงปู่มั่นมาเล่าให้ฟัง แต่ก็ย้ำว่าผู้ปฏิบัติพึงพิจารณาหรือค้นหาทางออกเอาเอง "ท่านอาจารย์ใหญ่เคยแนะไว้อย่างนี้ ผมก็พบมาและแก้ไขตัวเอง แต่ของคุณจะเป็นอย่างไร ลองเอาไปเทียบเคียงดู เพราะธรรมของใครก็ของมัน ธรรมของพระพุทธเจ้าก็ของพระพุทธเจ้า ของท่านอาจารย์ใหญ่ก็ของท่านอาจารย์ใหญ่ ของผมก็ของผม และธรรมของคุณก็ของคุณ แม้มีเป้าหมายเดียวกันแต่ก็ไม่เหมือนกัน ทางใครทางมัน"

คำพูดดังกล่าวนอกจากสะท้อนถึงปัญญาญาณของท่าน ซึ่งมองเห็นแจ่มแจ้งว่าการปฏิบัติธรรมนั้นมีความหลากหลายและละเอียดอ่อน ไม่มีสูตรสำเร็จสำหรับทุกคน หรือทางออกที่ครอบจักรวาล ยังแสดงถึงความถ่อมตนของท่าน คือไม่ปักใจว่าความเห็น หรือวิธีการของท่านเท่านั้นที่ถูก แก้ปัญหาของทุกคนได้ พร้อมกันนั้นก็เชื่อว่าแต่ละคนมีศักยภาพหรือความสามารถที่จะค้นพบวิธีการอันเหมาะกับตนเองได้ เหล่านี้คือคุณสมบัติอันสำคัญของปราชญ์และครู ผู้เป็นกัลยาณมิตรอันประเสริฐ

อยู่เป็นสุข จากไปไม่ก่อทุกข์

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เป็นวิปัสสนาจารย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดรูปหนึ่งของเมืองไทยยุคปัจจุบัน ท่านเป็นคนต้นรัชกาลที่ ๕ (เกิด พ.ศ. ๒๔๑๓) แต่กิตติศัพท์และแบบอย่างชีวิตของท่านยังมีอิทธิพลอย่างยิ่งในทุกวันนี้

ชีวิตของท่านนับแต่เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์เป็นชีวิตที่แนบเนื่องกับการหลีกเร้นบำเพ็ญธรรมในป่าเขาสมัยที่ยังเต็มไปด้วยสิงสาราสัตว์นานาชนิด ท่านเป็นแบบอย่างของผู้สูงส่งด้วยภูมิปัญญา หากเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่เบียดเบียน เต็มเปี่ยมด้วยเมตตาต่อสรรพชีวิต แม้ในยามที่ท่านใกล้จะมรณภาพ ก็ยังคำนึงถึงสัตว์น้อยใหญ่ที่อาจเดือดร้อนเพราะการดับขันธ์ของท่าน ท่านจึงเร่งรัดให้ลูกศิษย์พาท่านออกจากหมู่บ้านหนองผือ ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร จุดหมายปลายทางคือตัวเมืองสกลนครอันเป็นสถานที่ที่สามารถรับการหลั่งไหลของผู้คนที่จะมาเคารพศพท่านได้

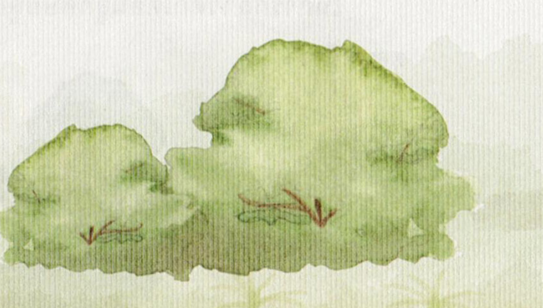
ในการกล่าวตักเตือนลูกศิษย์ลูกหาของท่าน ท่านได้พูดตอนหนึ่งว่า

"ผมน่ะต้องตายแน่นอนในคราวนี้ ดังที่เคยพูดไว้แล้วหลายครั้ง แต่การตายของผมเป็นเรื่องใหญ่ของสัตว์และประชาชนทั่วๆ ไปอยู่มาก ด้วยเหตุนี้ผมจึงเผดียงให้ท่านทั้งหลายให้ทราบว่าผมไม่อยากตายอยู่ที่นี่ ถ้าตายที่นี่จะเป็นการกระเทือนและทำลายชีวิตสัตว์ไม่น้อยเลย สำหรับผมตายเพียงคนเดียว แต่สัตว์ที่พลอยตายเพราะผมเป็นเหตุนั้นมีจำนวนมากมาย เพราะคนจะมามาก ทั้งที่นี่ไม่มีตลาดแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน"

ท่านยังกล่าวต่ออีกว่า "นับแต่บวชมา ไม่เคยคิดให้สัตว์ได้รับความลำบากโดยไม่ต้องพูดถึงการฆ่าเขาเลย มีแต่ความสงสารเป็นพื้นฐานของใจตลอดมา ทุกเวลาได้แผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลแก่สัตว์ไม่เลือกหน้าโดยไม่มีประมาณตลอดมา เวลาตายแล้วจะเป็นศัตรูคู่เวรแก่สัตว์ให้เขาล้มตายลงจากชีวิตที่แสนรักสงวนของแต่ละตัว เพราะผมเป็นเหตุเพียงคนเดียวนั้น ผมทำไม่ลง"

สุดท้ายท่านได้สั่งเสียต่อลูกศิษย์ว่า "ขอให้นำผมออกไปตายที่สกลนคร เพราะที่นั่นเขามีตลาดอยู่แล้ว คงไม่กระเทือนชีวิตของสัตว์มากเหมือนที่นี่"

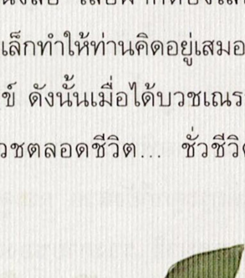

อย่าลืมเณรน้อย

ผู้ใฝ่ธรรมจำนวนไม่น้อยเมื่อได้เยือนจังหวัดนครราชสีมา มักหาโอกาสหยุดแวะที่วัดป่าสาลวัน เพราะหลวงพ่อพุธ ฐานิโย หรือ พระราชสังวรญาณ เคยเป็นประธานสงฆ์ที่วัดนี้นานร่วม ๒๐ ปี แม้ท่านละสังขารเกือบ ๒๐ ปีแล้ว แต่คำสอนและวัตรปฏิบัติของท่านก็ยังส่องสว่างนำทางแก่ผู้ประพฤติชอบจวบจนทุกวันนี้

หลวงพ่อพุธเป็นศิษย์คนสำคัญของหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล ผู้เป็นสหายธรรมของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านมีชีวิตวัยเยาว์ที่ลำบาก เนื่องจากกำพร้าพ่อและแม่ตั้งแต่อายุ ๔ ขวบ สมัยเด็กนอกจากทำนาแล้ว ยังต้องหาเงินเรียนหนังสือ เสื้อผ้าก็ต้องใส่เสื้อผ้าที่ซื้อจากตลาด ความยากลำบากตั้งแต่เล็กทำให้ท่านคิดอยู่เสมอว่าโลกนี้มีแต่ความทุกข์ จึงอยากหาทางพ้นทุกข์ ดังนั้นเมื่อได้บวชเณรขณะอายุ ๑๕ ปี จึงตั้งปณิธานว่า “เราจะบวชตลอดชีวิต... ชั่วชีวิตนี้เราจะไม่กลับมาใส่กางเกงอีก”

หลวงพ่อพุธมีความสนใจธรรมะตั้งแต่เล็ก แม้จะไม่ได้เรียนมาก ครูบาอาจารย์ด้านธรรมะก็ไม่มี แต่สติและสมาธิมีมาตั้งแต่เล็ก คราวหนึ่งนอนอยู่ข้างๆ ลอมฟางกลางทุ่งนา พอล้มตัวลงนอน งูเห่าตัวใหญ่ก็เลื้อยมาข้างๆ แล้วเลื้อยขึ้นมาตรงกลางตัว ตอนนั้นทั้งกลัวทั้งสั่น แต่สติดี ไม่ขยับเขยื้อน สักพักมันก็เลื้อยข้ามตัวไป ท่านว่าหากไม่มีสติ เผลอขยับตัว งูคงตกใจและฉกกัดเอาได้

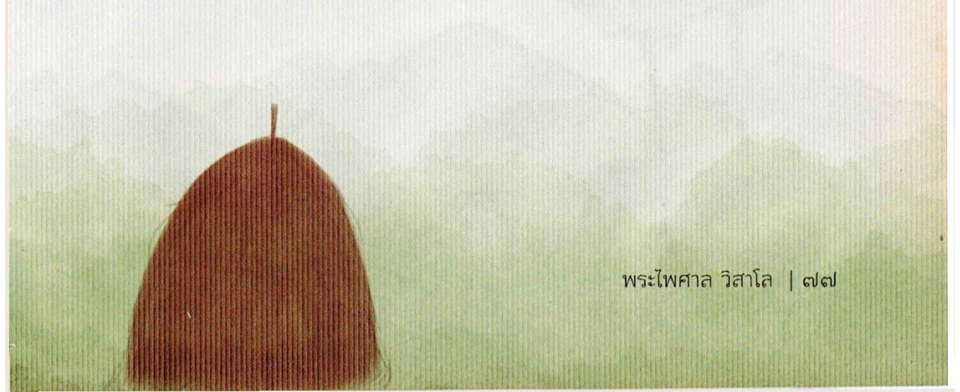
เมื่อบวชเณรแล้วก็ตั้งใจศึกษาปฏิบัติ สามารถท่องปาฏิโมกข์และขึ้นเทศน์ได้ อย่างไรก็ตามบางครั้งก็มีอุปสรรคมาทดสอบ มีช่วงหนึ่งท่านชอบสาวคนหนึ่งชื่อ "ประยูร" เวลาภาวนา หลวงตาสอนให้นั่งบริกรรมด้วยการท่องพุทโธ แต่ท่านภาวนาพุทโธได้ไม่นาน ก็ทิ้งพุทโธไพล่ไปนึกถึงประยูรแทน ท่านว่า "ตอนนั้นจะตายเพราะยายประยูรนี้ล่ะ"

แต่ท่านไม่ยอมแพ้ เอาชื่อของหญิงสาวมาใช้เสียเลย คือบริกรรมว่า "ประยูร" แทน พอจิตตั้งมั่น คำว่าประยูรก็หายไป เมื่อจิตสงบก็เกิดนิมิตเป็นภาพสาวประยูรขึ้นมา ท่านก็พิจารณาว่า ผมสวย สักพักผมก็ร่วงหลุดลงมา พอพิจารณาว่าตาสวย ตาก็หลุดออกมา พอนึกว่าคนสวยนี้แม้แต่กระดูกก็ยังสวย กระดูกก็ร่วงหล่นจมหายไปกับแผ่นดิน พอออกจากสมาธิ ร่างกายของเธอก็หายไป ผลก็คือความระลึกนึกถึงหญิงสาวจางคลายลง และไม่รบกวนจิตของท่านอีกต่อไป

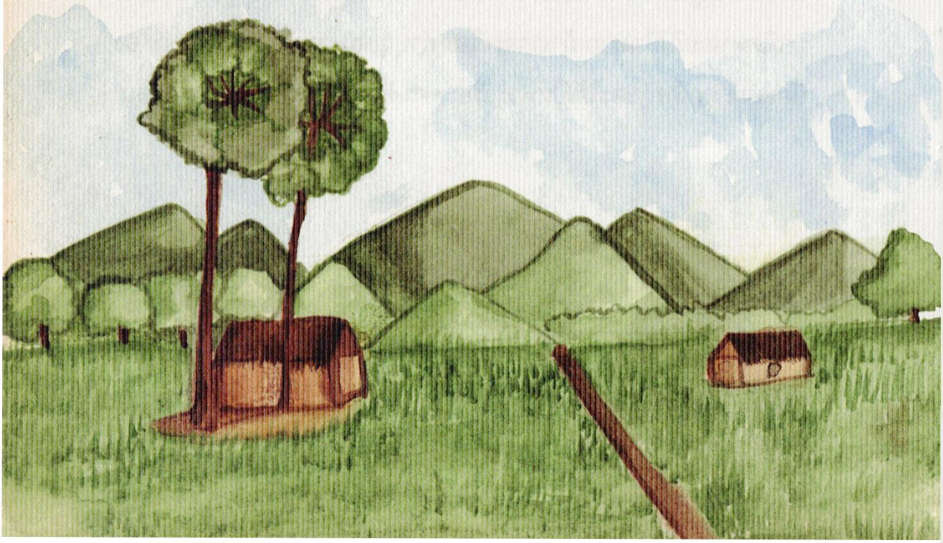
ประสบการณ์อีกตอนหนึ่งที่น่าสนใจสมัยเป็นเณรก็คือ วันหนึ่งท่านฉันเสร็จ กำลังล้างบาตร เหลือบเห็นหมาขี้เรื้อนหิวโซเดินโซซัดโซเซใกล้หมดแรงเต็มที ท่านเกิดความเมตตาสงสารจับใจ อยากให้อาหาร แต่ในบาตรไม่มีข้าวเหลือเลยสักเม็ด มองไปรอบๆ ก็ไม่เห็นอาหารที่จะประทังความหิวของหมาน้อยได้ ท่านจึงตัดสินใจเอามือล้วงคอเพื่อให้อาเจียนออกมา อาหารใหม่ที่เพิ่งฉันพุ่งออกมาจนหมด หมาตัวนั้นเห็นเข้าก็คลานมาฟุบตรงเศษอาหารกองนั้น เมื่อได้กินอาหารมันก็เริ่มมีเรี่ยวแรง และวิ่งตามท่าน

ท่านเล่าว่านับแต่นั้นเรื่องอาหารการกิน ท่านไม่เคยขาดแคลนเลย มีมากมายจนฉันไม่หมด

ประสบการณ์สมัยเป็นเณร ทำให้หลวงพ่อพุธเข้าใจหัวอกของเณร ท่านจึงแนะนำญาติโยมเสมอว่า อย่าละเลยเณรน้อย "ทำบุญกับเณรน้อยน่าจะได้บุญมาก เพราะเณรไม่ค่อยมีใครสนใจจะมาทำบุญให้ ได้อะไรมานิดหน่อยก็ดีใจมาก ถ้าเราจะเลือกทำบุญเฉพาะกับพระอริยะ ก็ต้องนึกเสมอว่ากว่าท่านจะได้เป็นพระอริยะ ท่านต้องผ่านชีวิตเณรน้อยมาก่อน"

ท่านเล่าว่าเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) วัดบรมนิวาส พาเด็กๆ มาบวชเณรนับร้อยจะได้มีโอกาสเล่าเรียนหนังสือ แต่มีญาติโยมบางคนไม่เห็นด้วย ทักท่านว่าลูกศิษย์เจ้าคุณมีแต่หัวขี้กลาก กินข้าวเย็น ท่านจึงย้อนว่า “อย่าไปว่ามัน อีกหน่อยพวกหัวขี้กลากนี้แหละมันจะค้ำจุนพระศาสนา” กาลเวลาได้พิสูจน์ว่าสิ่งที่ท่านกล่าวนั้นถูกต้อง

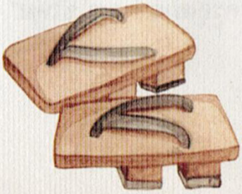
เสียงเกี๊ยะ

ธรรมะนั้นไม่จำเป็นต้องสอนด้วยการเทศน์เสมอไป หากมองให้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างก็สอนธรรมแก่เราตลอดเวลา แต่บางครั้งก็ต้องมีผู้รู้มากระตุ้นให้ฉุกคิด

ครั้งหนึ่งหลวงปู่บุดดา ถาวโร รับนิมนต์ไปฉันเพลที่บ้านโยมในกรุงเทพฯ เมื่อฉันเสร็จแล้ว เจ้าของบ้านเห็นหลวงปู่เดินทางมาเหนื่อย จึงขอให้ท่านเอนกายพักผ่อนก่อนเดินทางกลับวัดที่จังหวัดสิงห์บุรี

ระหว่างนั้นข้างห้องซึ่งเป็นร้านขายของ มีคนเดินลากเกี๊ยะกระทบพื้นบันไดเสียงดัง ศิษย์คนหนึ่งรู้สึกรำคาญเสียงเกี๊ยะ บ่นขึ้นมาดังๆ ว่า “แหม เดินเสียงดังเชียว”

หลวงปู่ซึ่งนอนหลับตาอยู่จึงพูดเตือนว่า “เขาเดินของเขาอยู่ดีๆ เราเอาหูไปรองเกี๊ยะเขาเอง”

ให้ทำตัวเหมือนหมา

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) หรือหลวงพ่อโต เป็นพระมหาเถระที่ขึ้นชื่อในด้านเมตตา เป็นที่พึ่งพาของผู้ทุกข์ยาก ใครมีปัญหา ไม่รู้จะแก้อย่างไร ก็มักนึกถึงหลวงพ่อโต

คราวหนึ่งพระเทศ แห่งวัดชนะสงคราม มีเรื่องผิดใจกับพระครูอุดมฌานผู้เป็นเจ้าอาวาส รู้สึกรุ่มร้อนใจจนอยู่วัดนั้นไม่ไหว จึงพายเรือข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามาที่วัดระฆัง ด้วยหวังหนีร้อนมาพึ่งเย็น

เมื่อพบหลวงพ่อโต พระเทศก็แนะนำตัวและแจ้งความประสงค์ว่า "เกล้ากระผมมีเรื่องไม่สบายใจ พยายามระงับความรุ่มร้อนในใจก็ไม่สำเร็จ จนร้อนผ้าเหลือง จึงขอความกรุณาจากใต้เท้า ขอพักที่วัดระฆังสักระยะหนึ่ง"

ได้ฟังเพียงเท่านี้ หลวงพ่อก็พูดขึ้นมาว่า "อยากสบายก็ให้ทำตัวเหมือนหมาซีจ๊ะ"

พระเทศงงงันนั่งอึ้งอยู่นาน เพราะไม่เข้าใจคำพูดของหลวงพ่อ

หลวงพ่อจึงถามว่า "ท่านทะเลาะกับพระครูอุดมฌานมาใช่ไหม"

พระเทศฟังแล้วก็สะดุ้ง อดสงสัยไม่ได้ว่าหลวงพ่อรู้เรื่องนี้ได้อย่างไร ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้เล่าอะไรให้ท่านฟังเลย

แล้วหลวงพ่อก็ขยายความว่า "เข้าใจไหมจ๊ะ ธรรมดาหมาเมื่อเกิดกัดกันขึ้นแล้ว ถ้าตัวหนึ่งทำแพ้และนอนหงายเสีย ปล่อยให้เจ้าตัวชนะคร่อมอยู่ข้างบน ให้มันคำรามทำอำนาจเสียก็หมดเรื่อง"

พระเทศฟังแล้วก็เข้าใจ จึงเปลี่ยนใจไม่ขออยู่วัดระฆัง พายเรือกลับวัดชนะสงคราม นับแต่นั้นก็ทำตามที่หลวงพ่อแนะนำ คือยอมเจ้าอาวาส ท่านจะว่าอะไรก็ไม่โต้เถียง ไม่นานความขัดแย้งก็ยุติ พระเทศอยู่วัดชนะสงครามได้อย่างมีความสุข

หลวงพ่อโตมิได้มีแต่เมตตาเท่านั้น ท่านยังเปี่ยมด้วยปัญญา จึงรู้ว่าความขัดแย้งนั้นมิอาจระงับได้ หากต่างฝ่ายต่างแข็งเข้าหากัน ยิ่งฝ่ายหนึ่งเป็นผู้น้อยด้วยแล้ว ก็ยากที่จะลงเอยด้วยดี ท่านจึงแนะให้พระเทศยอมโอนอ่อน ซึ่งช่วยให้อีกฝ่ายลดความแข็งกร้าว ทำให้มีอคติต่อกันน้อยลง สามารถเปิดใจรับฟังกันได้มากขึ้น

ที่จริงอย่าว่าแต่ผู้น้อยกับผู้ใหญ่เลย แม้เพื่อนกับเพื่อน สามีกับภรรยา หากมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน ยากที่จะคลี่คลายได้ด้วยการเอาผิดเอาถูก หรือใช้เหตุผลยืนยันความถูกของตน (หรือชี้ชัดความผิดของอีกฝ่าย) เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ยอมเปิดใจกัน ต่อเมื่อลดอคติและความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันก่อน ด้วยการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมโอนอ่อน การรับฟังเหตุผลของกันและกันจึงจะเกิดขึ้นได้ และสามารถระงับความขัดแย้งได้ในที่สุด

รอดได้เพราะธรรม

พระกรรมฐานกับการออกธุดงค์เป็นของคู่กันก็ว่าได้ โดยเฉพาะสมัยก่อนซึ่งยังมีป่าเขามากมาย อันที่จริงคำว่า "ธุดงค์" หมายถึงข้อปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลส ส่งเสริมความมักน้อยและสันโดษ มีทั้งหมด ๑๓ ข้อ หนึ่งในนั้นคือ การอยู่ป่าเป็นวัตร แต่จะไม่ถือข้อนี้ก็ได้ เช่น บางท่านฉันวันละมื้อ ฉันในบาตร อยู่ป่าช้า ไม่นอน ข้อวัตรเหล่านั้นก็ถือเป็นธุดงค์เช่นกัน อย่างไรก็ตามหลายท่านเห็นความสำคัญของการจาริกไปอยู่ป่าเพื่อบำเพ็ญธุดงค์ข้อวัตรอื่นๆ ให้เข้มงวดขึ้น เมื่อทำจนกลายเป็นประเพณี คำว่า "ธุดงค์" จึงมีความหมายหดแคบลงจนกลายเป็นการเดินจาริกในป่า หรือจาริกไปในที่ต่างๆ ที่ลำบาก

สมัยก่อนการธุดงค์ในป่าเต็มไปด้วยภยันตราย ทั้งจากสัตว์ป่า เช่น ช้าง เสือ งูพิษ และจากเชื้อโรคนานาชนิด โดยเฉพาะมาลาเรีย มีพระจำนวนไม่น้อยที่ทิ้งชีวิตไว้ในป่า ส่วนที่รอดมาได้ก็มักมีเรื่องเล่าที่น่ากลัวชวนครั่นคร้าม แต่ก็มิอาจสกัดกั้นพระกรรมฐานที่มุ่งบำเพ็ญเพียรโดยพร้อมเอาชีวิตเข้าแลก หลายท่านได้ประสบพบภัยต่างๆ อย่างไม่คาดคิด แต่ก็ได้อาศัยเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นเครื่องฝึกฝนจิต ช่วยเสริมสร้างบารมีธรรมของท่านให้กล้าแกร่งขึ้น

หลวงปู่ขาว อนาลโย เป็นศิษย์หลวงปู่มั่น ที่นิยมจาริกในป่าแต่ผู้เดียว คืนหนึ่งขณะที่ท่านเดินจงกรมในป่าจังหวัดลำปาง ได้ยินเสียงช้างร้องดังสนั่นและหักกิ่งไม้มาตลอดทาง ตรงมายังท่าน ท่านจึงรีบออกจากทางจงกรม และจุดเทียนปักรอบๆ ทางจงกรม เผื่อจะช่วยยับยั้งช้างไม่ให้มาทำร้ายท่าน จากนั้นท่านก็ตั้งจิตอธิษฐาน ขออำนาจพระรัตนตรัยคุ้มครองท่านให้ปลอดภัย

เมื่อช้างป่ามาถึง ท่านเดินจงกรม จิตกำหนดอยู่กับพุทโธอย่างเดียว ไม่สนใจช้าง ตอนนั้นท่านเตือนใจตนเองว่า “ขอเพียงให้ใจเราอยู่กับพุทโธเป็นพอ เมื่อเวลาจิตจะดับด้วยถูกช้างกระทืบ จะได้ไปสู่สุคติ หรือไม่ก็บรรลุนิพพานไปเลย”

ช้างป่าเห็นท่านเดินจงกรมอย่างสงบ ก็ยืนนิ่ง ไม่เข้ามาทำอะไรท่าน ครั้นแสงเทียนเริ่มดับไปทีละดวง ช้างป่าก็หันกลับไปทางเก่า แล้วไม่หวนกลับมาอีก ส่วนหลวงปู่ขาวก็ยังคงเดินจงกรม จิตเป็นหนึ่งเดียวกับพุทโธ พักใหญ่ท่านก็ออกจากสมาธิ

หลวงปู่ขาวได้พูดถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า “ได้เห็นความอัศจรรย์ของจิตและพุทโธ ประจักษ์ในคราวนั้นอย่างลึกซึ้งมาก นับจากนั้นมาแล้ว ทำให้เกิดความมั่นใจขึ้นว่า ถึงจะเป็นเรื่องอะไร เหตุการณ์ใดก็ตามที ถ้าจิตกับพุทโธได้เข้ากันสนิทสนมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยหลักธรรมชาติแล้ว อะไรก็ไม่สามารถที่จะมาทำอันตรายเราได้อย่างแน่นอน”

หลวงปู่บุดดา ถาวโร เป็นกรรมฐานรุ่นเดียวกับหลวงปู่ขาว และนิยมการธุดงค์ในป่าเช่นกัน เมื่อครั้งยังเป็นพระหนุ่ม วันหนึ่งขณะบำเพ็ญสมาธิภาวนาในถ้ำ ท่านได้กลิ่นสาบแปลกๆ เกิดความกลัวขึ้นมา ไม่กล้าลืมตาดูว่าอะไรอยู่ข้างหน้า ตอนนั้นเหงื่อแตกจนชุ่มตัว ต้องตั้งสติอยู่นานจนจิตเริ่มสงบ แล้วบอกกับตนเองว่า “สิ่งที่ไม่เคยเห็น ก็เมื่อจะได้เห็น ทำไมกลับจะกลัวอะไรเล่า เอาเถอะถ้าจะตาย ถึงไม่ลืมตาดูก็ต้องตายเหมือนกัน หนีไม่พ้นแน่ ถ้ำแคบๆ อย่างนี้ ถึงหลับตาก็วุ่นวายใจ สู้ดูให้รู้แก่ตาเสียเถิด”

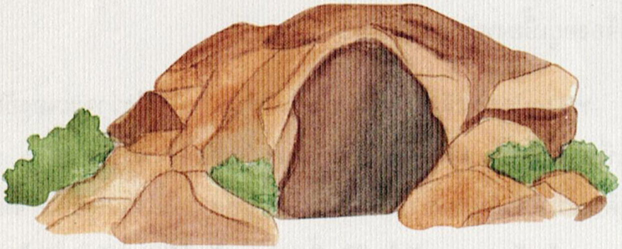
แล้วหลวงปู่ก็ลืมตาดู สิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าคือ “งูใหญ่ตัวยาวหลายวา หัวขนาดเกือบเท่าลูกมะพร้าว นัยน์ตาแดงฉาน แลบลิ้นแปลบๆ ชูคอจ้องอยู่เบื้องหน้าแค่วาเดียว”

หลวงปู่ตกตะลึง นั่งตัวแข็ง เพราะคาดไม่ถึงว่าจะเจองูยักษ์ ขณะที่ท่านหาทางออกอยู่นั้น ก็พลันระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย สติกลับคืนมา แล้วก็หลับตา ตั้งใจว่าพร้อมอุทิศร่างนี้ให้แก่งูยักษ์ จิตจึงปล่อยวาง ไม่มีความอาลัยในชีวิตนี้ต่อไป งูยักษ์นิ่งอยู่พักใหญ่ ไม่ทำอะไรท่าน เมื่อท่านลืมตา งูยักษ์ก็หายไปแล้ว

ในยามที่อันตรายมาประชิดตัว หากตื่นตระหนก ลืมตัว คิดแต่จะต่อสู้ปกป้องชีวิต กลับเป็นผลร้ายแก่ตัวเอง ยามนี้ดีที่สุดคือ การตั้งสติทำกายและใจให้สงบนิ่ง แนบแน่นในพระรัตนตรัย พร้อมตายไม่หวงแหนชีวิต ปล่อยวางทุกสิ่ง

บ่อยครั้ง ความกลัวตายกลับเร่งความตายให้มาถึงเร็วเข้า แต่ทันทีที่พร้อมตาย กลับรอดพ้นจากความตาย

ขุนเขาที่เบาบาง

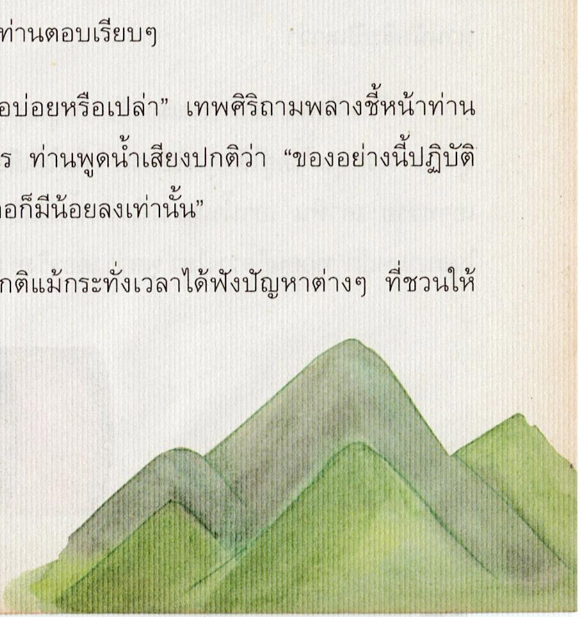
ในสายตาของคนทั่วไป ท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นพระที่ดุน่าเกรงขาม จนไม่ค่อยมีใครกล้าโต้เถียงหรือถามท่านตรงๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วท่านชอบเวลามีคนมาซักถามหรือโต้แย้งท่าน หากมีเหตุผล ท่านก็รับฟัง แม้กิริยาอาการของผู้ถามจะดูไม่สุภาพ ท่านก็ไม่โกรธ กลับนิ่งสงบ และตอบเป็นปกติเพื่อประโยชน์ของผู้ฟัง

เทพศิริ สุขโสภา นักเขียนและศิลปินชื่อดัง เล่าว่าคราวหนึ่งได้ถามท่านว่า “อาจารย์ครับ อาจารย์สอนเรื่องจิตว่างมานาน ท่านไม่โกรธ ไม่เกลียดใคร ผมก็เชื่อ แต่เคยนึกพอใจไหม”

“ถ้าเผลอก็มี” ท่านตอบเรียบๆ

“แล้วท่านเผลอบ่อยหรือเปล่า” เทพศิริถามพลางชี้หน้าท่าน แต่ท่านกลับไม่ว่าอะไร ท่านพูดน้ำเสียงปกติว่า “ของอย่างนี้ปฏิบัติมากเท่าไร โอกาสเผลอก็มีน้อยลงเท่านั้น”

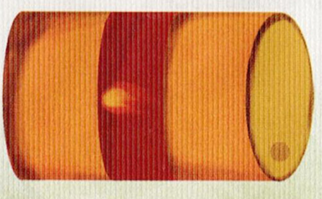
ท่านมีความปกติแม้กระทั่งเวลาได้ฟังปัญหาต่างๆ ที่ชวนให้หดหู่หรือโกรธแค้น

เทพศิริเล่าว่าคราวหนึ่งได้เล่าให้พระที่สวนโมกข์ฟังถึงการทำลายโบราณสถาน โดยเฉพาะเจดีย์เก่าๆ มีการเอารถแทรคเตอร์ทำลายพระเจดีย์เพื่อหากรุพระ หลายคนได้ฟังก็ไม่พอใจ แม้แต่พระก็รู้สึกโกรธเคืองโจรเหล่านั้น แต่ท่านอาจารย์พุทธทาสฟังเป็นปกติ ราวกับไม่ได้ยินเรื่องเล่า จนในที่สุดเทพศิริซึ่งเป็นนักเล่านิทานตัวยงก็ค่อยๆ ลดเสียงลง แล้วเลิกเล่าไปกลางคันเลย เมื่อเห็นท่านไม่มีอารมณ์ร่วม มองดูเหมือนว่าท่านไม่สนใจเรื่องเหล่านี้ หรือไม่เห็นคุณค่าของโบราณสถาน แต่ที่จริงน่าจะเป็นเพราะท่านเห็นว่ามันเป็นธรรมดาโลก ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะโกรธเคืองพฤติกรรมของคนเหล่านี้

ความซื่อตรงกับตัวเอง กล้าที่จะยอมรับความผิดพลาดหรือข้อจำกัดของตนเองเป็นคุณลักษณะประการหนึ่งของท่านอาจารย์พุทธทาสที่ประทับใจผู้ใกล้ชิด โกวิท เขมานันทะ ซึ่งเคยบวชกับท่านนานนับสิบปีเล่าว่า

"วันหนึ่งพวกเราพระเณรกำลังกวนปูนกันอยู่ ท่านอาจารย์เดินมาพูดว่า 'พวกคุณโง่อยู่ได้ คุณไปกวนทำไมให้เสียเวลา ทำไมไม่เอาปูนเอาทราย เอาหิน เอาน้ำเทรวมในถังน้ำมันปิดฝา แล้วก็กลิ้งมันไปในสนามหญ้า' ทุกคนก็สว่างไสว พูดว่า เออจริงๆ แล้วทุกคนก็ปฏิบัติตาม

กลิ้งกันไปกลิ้งกันมาจนเหงื่อตก พอเปิดฝา หินอยู่หิน ทรายอยู่ทราย ปูนอยู่ปูน พวกเราก็ชักมีอารมณ์ ทั้งเหนื่อยทั้งผิดหวัง อาจารย์เห็นเข้าท่านก็หัวเราะ บอกว่า 'ผมจะไปรู้อะไร ผมไม่เคยทำ'"

นอกจากไม่สร้างภาพให้ตนเองดูดีแล้ว ท่านยังชอบล้อตัวเอง ดังมักเรียกตัวเองว่าเป็น สุนัขปากร้าย หรือกล่าวหาว่าตัวเองชอบใช้คำว่าโสกโดก กล่าวได้ว่าท่านไม่ยอมพะนอหรือปรนเปรออัตตาตนเองเลย สมกับที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ประพันธ์ไว้ว่า

"พุทธทาส" นามท่านปานขุนเขา
ทว่าเบาสบายอย่างว่างน้ำหนัก
และตัวตนของท่านนั้นใหญ่นัก
ใหญ่ด้วยหลักให้สละละตัวตน

ของดีที่แท้จริง

ในวัยหนุ่มหลวงปู่ดู่ พฺรหฺมปญฺโญ นิยมเดินธุดงค์และปลีกวิเวกอยู่ตามป่าเขาเถื่อนถ้ำต่างๆ แต่ครึ่งชีวิตหลังของท่าน ซึ่งยาวนานถึง ๔๓ ปี ท่านแทบไม่ได้ออกไปไหนเลย พำนักอยู่แต่ในวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจวัตรประจำวันคือนั่งรับแขกหน้ากุฏิตั้งแต่เช้าจรดค่ำ

แม้ชรามากแล้วท่านก็ไม่เคยทิ้งกิจวัตรดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อช่วยคลายความทุกข์ของญาติโยมที่มาจากทุกสารทิศ หลายคนมาหาท่านเพื่อขอหวยเพราะอยากรวยทางลัด จำนวนไม่น้อยอยากให้ท่านรดน้ำมนต์เป่าหัวจะได้หายจากความเจ็บป่วย ไม่มีใครที่ถูกท่านปฏิเสธ แต่ใช่ว่าท่านจะสนองความต้องการของญาติโยมในทุกกรณีก็หาไม่ บางครั้งท่านก็ให้ของที่ดีกว่านั้น

คราวหนึ่งเกิดไฟไหม้ที่วัดสะแก บริเวณตรงข้ามกุฏิของหลวงปู่ถูกเพลิงเผาพินาศ แต่กุฏิของท่านไม่เป็นอะไร เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจแก่ผู้คนทั่วไป โยมผู้หนึ่งเชื่อว่าหลวงปู่มีพระดีเป็นแน่ จึงไปหาหลวงปู่

"หลวงปู่ครับ ผมขอพระดีที่กันไฟได้หน่อยครับ"

หลวงปู่ยิ้มก่อนตอบว่า “พุทธัง ธัมมัง สังฆัง ไตรสรณคมน์ นี่แหละ พระดี”

“ไม่ใช่ครับ ผมขอพระเป็นองค์ๆ อย่างพระสมเด็จน่ะครับ”

หลวงปู่กล่าวย้ำว่า “ก็พุทธัง ธัมมัง สังฆัง นี่แหละ มีแค่นี้ล่ะ ภาวนาให้ดี”

เป็นอันว่าหลวงปู่มิได้ให้อะไรเขา เมื่อโยมผู้นั้นกลับไป หลวงปู่จึงได้ปรารภกับศิษย์ว่า “คนเรานี่ก็แปลก ข้าให้ของจริงกลับไม่เอา จะเอาของปลอม”

ท่านเคยพูดถึงพระเครื่อง ซึ่งใครๆ อยากได้เพื่อบูชา โดยเฉพาะพระสมเด็จวัดระฆังว่า การนับถือพระเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดี แต่เป็นดีภายนอก มิใช่ดีภายใน แล้วท่านแนะว่า “ให้หาพระเก่าให้พบ นี่สิของแท้ของดีจริง”

เมื่อศิษย์ถามท่านว่าพระเก่าหมายถึงอะไร หลวงปู่ตอบว่า “ก็หมายถึงพระพุทธเจ้าน่ะสิ นั่นท่านเป็นพระเก่า พระโบราณ พระองค์แรกที่สุด”

นอกจากวัตถุมงคลแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้คนปรารถนาและเสาะแสวงหาก็คือ ความมั่งคั่งร่ำรวย โดยไม่ตระหนักว่ามีสิ่งอื่นที่ดีกว่าประเสริฐกว่า นั่นคือบุญกุศล คุณธรรมความดี ประเสริฐสูงสุดคือ นิพพาน ความพ้นทุกข์

มีเรื่องเล่าว่า พระรูปหนึ่งมาบวชที่วัดสะแกอยู่พักใหญ่ ก่อนจะลาสิกขาก็มาหาหลวงปู่เพื่อขอให้ท่านพรมน้ำมนต์และให้พร ขณะที่หลวงปู่พรมน้ำมนต์ให้ พระรูปนั้นก็อธิษฐานในใจว่า “ขอความร่ำรวยมหาศาล ขอลาภขอผลพูนทวี มีกินมีใช้ ไม่รู้หมด จะได้แบ่งไปทำบุญมากๆ”

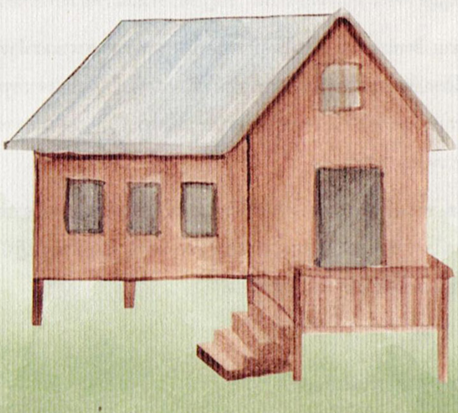
พอท่านอธิษฐานเสร็จ หลวงปู่ก็มองหน้าพร้อมกับพูดว่า “ท่าน... ที่ท่านคิดน่ะมันต่ำ คิดให้มันสูงไว้ไม่ดีหรือ แล้วเรื่องที่ท่านคิดน่ะจะตามมาทีหลัง”

อย่างไรก็ตามไม่ใช่ทุกคนที่มาขอโชคลาภหรือวัตถุมงคลจากท่าน จำนวนไม่น้อยมาหาท่านเพื่อสนทนาธรรม มีคนหนึ่งถามท่านว่า เขาขี้เกียจปฏิบัติธรรม จะทำอย่างไรดี คำตอบของท่านคือ “หมั่นทำเข้าไว้... ถ้าขี้เกียจให้นึกถึงข้า ข้าทำมา ๕๐ ปี อุปัชฌาย์ข้าเคยสอนไว้ว่า ถ้าวันไหนยังกินข้าวอยู่ ก็ต้องทำ วันไหนเลิกกินข้าว... นั่นแหละถึงไม่ต้องทำ”

หลวงปู่พูดเสมอว่า "ผู้ปฏิบัติต้องหมั่นตามดูจิต รักษาจิต" เคยมีผู้ปฏิบัติตามหลวงปู่ว่า "หลวงปู่ครับ ขอธรรมะสั้นๆ ในเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อให้กิเลส ๓ ตัว คือ โกรธ โลภ หลง หมดไปจากใจเรา จะทำได้อย่างไรครับ" หลวงปู่ตอบเสียงดังฟังชัดว่า "สติ"

คืนที่ท่านจะมรณภาพนั้นมีคณะศิษย์มากราบท่าน หลวงปู่ได้เล่าให้ญาติโยมกลุ่มนี้ด้วยสีหน้าปกติว่า "ไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดในร่างกายข้าที่ไม่เจ็บปวดเลย ถ้าเป็นคนอื่นคงเข้าห้องไอซียูไปนานแล้ว" แล้วท่านก็กล่าวต่อว่า "ข้าจะไปแล้วนะ" ไม่มีใครคาดคิดว่าท่านจะจากไป เพราะท่านไม่ได้มีอาการเจ็บป่วยให้เห็น ท่านทิ้งท้ายว่า "ถึงอย่างไรก็ขออย่าได้ทิ้งการปฏิบัติ ก็เหมือนนักมวยขึ้นเวทีแล้วต้องชก อย่ามัวแต่ตั้งท่าเงอะๆ งะๆ"

ตีห้าคืนนั้น หลวงปู่ได้ละสังขารอย่างสงบด้วยโรคหัวใจ ในกุฏิของท่าน สิริอายุ ๘๖ ปี

ประวัติพระมหาเถระโดยสังเขป

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ชื่น สุจิตฺโต) เป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงมีส่วนร่วมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จัดพิมพ์แบบเรียนต่างๆ พระราชทานแก่พระภิกษุสงฆ์ และทรงเป็นพระราชอุปัธยาจารย์เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จออกผนวชเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙

องค์ทะไลลามะ ท่านได้รับการยอมรับจากชาวโลกในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณที่เปี่ยมด้วยกรุณา ทรงได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ตลอดจนรางวัลและปริญญาบัตรอื่นๆ มากมาย ทะไลลามะตรัสเสมอว่า "ข้าพเจ้าเป็นเพียงพระสงฆ์ธรรมดา ไม่มีอะไรมากกว่านี้และน้อยกว่านี้"

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) กำเนิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๑ พออายุ ๑๒ ปี ก็บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบบวช รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้อุปสมบทเป็นนาคหลวง ต่อมารัชกาลที่ ๒ ทรงรับท่านไว้เป็นพระภิกษุในพระบรมราชูปถัมภ์ ท่านรอบรู้ทั้งพระธรรมวินัยและธรรมปฏิบัติ เป็นเลิศทางสติปัญญา ปฏิภาณโวหาร และการเทศนาเปี่ยมด้วยจิตเมตตากรุณา มีอัธยาศัยมักน้อยสันโดษ

หลวงปู่ขาว อนาลโย มีความเด็ดเดี่ยวในข้อวัตรปฏิบัติมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการเดินจงกรม และได้บำเพ็ญเพียรออกธุดงค์เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามสถานที่ต่างๆ

หลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ ท่านได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมกับหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ซึ่งสอนไม่ให้สงบแต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้รู้สึกตัวอยู่เสมอ เมื่อท่านปฏิบัติแล้วเห็นผล รู้กาย รู้ใจชัดขึ้น สติสัมปชัญญะมากขึ้น ท่านจึงเผยแผ่การปฏิบัติธรรมแนวหลวงพ่อเทียนสืบมา

ท่านอาจารย์พุทธทาส อินฺทปญฺโญ ท่านได้อุทิศตนเพื่องานพระศาสนาและทำงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เพื่อให้ได้พบสันติสุขโดยมีสันติภาพ ท่านได้รับการนับถือยกย่องจากพุทธศาสนิกชนทั้งในและต่างประเทศ กระทั่งได้รับการยอมรับจากชาวโลกว่าเป็น "สมณปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่" ผู้มีบทบาทสูงต่อพระพุทธศาสนา

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย ท่านเป็นพระเถราจารย์ผู้ทำประโยชน์แก่พระศาสนาและประชาชนมาก เป็นผู้ยินดีเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนธรรมะด้วยเมตตา ทั้งเป็นผู้ปฏิบัติสำรวมตนในพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างอันดีมาโดยตลอด

พระเทพวิสุทธาจารย์ (หลวงปู่ดีเนาะ) ตามปกติวิสัย ท่านชอบอุทานหรือกล่าวคำว่า "ดีเนาะ" และคำว่า "สำคัญเนาะ" ไม่ว่าเรื่องที่ท่านได้รับฟังนั้น จะเป็นดีหรือเรื่องร้ายเพียงใดก็ตาม และเมื่อได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ ราชทินนามของท่านก็ยังมีคำว่า "สาธุอุทานธรรมวาที" ซึ่งแปลว่า "ดีเนาะ" อยู่ในราชทินนามของท่านด้วย

หลวงปู่ดู่ พฺรหฺมปญฺโญ ท่านบรรพชาอุปสมบทเมื่ออายุ ๒๑ ปี ในพรรษาแรกๆ ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดประดู่ทรงธรรม ในด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล เมื่อแรกบวชได้พากเพียรศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานอย่างเคร่งครัด จนล่วงเข้าพรรษาที่ ๖ หลวงปู่จึงหันมาศึกษาพระปริยัติธรรม และได้ศึกษาบาลีไวยากรณ์ จนสามารถแปลพระธรรมบทได้ ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อศาสนาอย่างแท้จริงจนได้รับการยอมรับจากสาธุชนทั้งหลายว่าเป็นอริยสงฆ์ที่หาได้ยากยิ่งองค์หนึ่ง

หลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ พ.ศ. ๒๕๐๐ เมื่อท่านอายุได้ ๔๕ ปีเศษ ได้ออกจากบ้านและตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไม่กลับจนกว่าจะพบธรรมะที่แท้จริง ท่านได้ไปปฏิบัติธรรมที่วัดรังสีมุกดาราม โดยทำกรรมฐานวิธีง่ายๆ คือทำการเคลื่อนไหว ท่านเพียงให้ความรู้สึกถึงการเคลื่อนไหวของร่างกายและจิตใจเท่านั้น ในชั่วเวลาเพียง ๒-๓ วัน ท่านก็สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้อย่างเด็ดขาด คำสอนของหลวงพ่อได้แพร่หลายออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีผู้ปฏิบัติตามเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

หลวงปู่บุดดา ถาวโร บวชเมื่ออายุ ๒๘ ปี ท่านเป็นพระภิกษุที่เคร่งครัดยิ่ง ถือธุดงควัตรครองผ้าสามผืนเป็นวัตร ชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ทุกอย่างพอดีไปหมด หลวงปู่ได้ทุ่มเทชีวิตให้แก่การปฏิบัติธรรม นับเป็นพระเถระที่มีคุณธรรมและมีพรรษามาก

หลวงพ่อประสิทธิ์ ถาวโร แม้ผ่านมรสุมชีวิตมามากมายสมัยเป็นฆราวาส หลวงพ่อประสิทธิ์ได้ออกบวชเมื่ออายุ ๔๖ ปี เพื่อขัดเกลากิเลสให้เบาบาง ท่านฝึกสมาธิภาวนาที่วัดนิมมานราษฎร์บำรุง ต่อมาได้ออกเดินทางเพื่อไปสอบอารมณ์กับพระอาจารย์ต่างๆ และได้จาริกวิเวกไปทางภาคตะวันออก ภาคอีสาน และภาคเหนือ

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านเป็นอาจารย์สอนธรรมทางวิปัสสนากรรมฐานที่มีชื่อเสียง มีผู้เคารพนับถือมาก และมีศิษยานุศิษย์ที่เป็นพระเถระซึ่งเป็นที่เคารพของผู้คนทั้งประเทศ ท่านได้รับการเรียกขานจากบรรดาศิษย์ว่า "พระอาจารย์ใหญ่" เป็นผู้มีปฏิปทางดงาม เป็นฐานที่พึ่งอันมั่นคง ตลอดจนเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของเหล่าศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย

สุขใจในลานธรรม

เป็นเรื่องราวและเกร็ดชีวิตของพระมหาเถระผู้ทรงคุณ

ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมี (หรือยังมี) ชีวิตและเลือดเนื้อเช่นเดียวกับเรา

จริยาวัตร คำสอน มุมมอง และท่าทีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ

ของพระมหาเถระผู้ทรงคุณเหล่านี้

ล้วนเป็นรูปปรากฏแห่งธรรมของพระบรมศาสดา

ที่เราทั้งหลายสามารถประจักษ์ได้ด้วยตาหรือรับรู้ได้ด้วยใจอย่างแจ่มชัด

เรื่องราวของท่านเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ชี้ว่า

ธรรมะมิได้มีอยู่ในหนังสือหรือคัมภีร์เท่านั้น

หากยังมีอยู่ในชีวิตของผู้คน

ซึ่งการสื่อธรรมะผ่านวิถีชีวิตและการกระทำของบุคคล

ไม่เพียงทำให้ธรรมะกลายเป็นสิ่งมีชีวิตชีวาที่แลเห็นได้

สัมผัสได้ง่ายเท่านั้น

ยังสามารถเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

มีพลังอย่างมากในการกระตุ้นความใฝ่ดีในใจเราให้ตื่นตัว

และอยากที่จะเจริญรอยตามท่าน

จนสามารถเอาชนะกิเลสภายในและอุปสรรคทั้งปวงได้

สิ่งพิมพ์นี้ พิมพ์ด้วยกระดาษกรีนโอเชียน ใช้หมึกพิมพ์ถั่วเหลือง และกระบวนการผลิตที่รักษาสิ่งแวดล้อม ลดการปล่อย CO_2 เทียบเท่ากับการปิดไฟ 4,691 ดวงใน 1 วัน ดูข้อมูลเพิ่มเติมที่ www.greenlifeprinting.com

ISBN 978-616-403-083-1

9 786164 030831

ราคา 100 บาท

Free MIND PUBLISHING

/freemindbook

@freemindbook

www.freemindbook.com

สุขใจในลานธรรม

พระไพศาล วิสาโล